

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Westfaliæ

Schaten, Nicolaus

Nevhsii, 1690

Liber X. Saxoniae & Westfaliæ Christianæ.

urn:nbn:de:gbv:3:1-367846

LIBER X.

SAXONIAE

&

WESTFALIAE CHRISTIANAE.

Pratissimus tandem succedit annus quartus supra octingentesimum, idemque Caroli imperij quartus, qui bello Saxonico in trigessimum tertium annum producto latum ac salutarem finem dedit. Imperator, celebratis Aquisgrani Natalitijs Christi & Pascha-

te, post exactam hyemem cum exercitu in Saxoniam movit. Eadem hujus expeditionis suscipiendae, quae ante biennium, causa; quod Transalbiani Saxones, licet saepius regressi, à Danorum tamen Rege concitati adjutique in armis agerent, infestando cum primis Christianos, qui Bremensem dioecesim vicinasque regiones incolebant; quos inter multi etiam ex ipsa Wigmodia & Bremensi dioecesi Barbari. Ad hos domandos excindendosque, quod Saxoniam omnem Christo assereret, ferventissimis militum animis imperator progressus est ad Albim. Ipse dux exercitus caput barbaris hostibus objecit: multum nunc, si Reges & Principes ad fines provinciae conspiciantur aliquanto longius. At Transalbiani audito imperatorij exercitus adventu dilapsi, alij aliò in vicos & domus suas: auctores seditionis in Daniam, quae tum omnium proscriptorum perfidorumque receptaculum erat, profugerunt. Ita Carolus regionem illam ab utraque Albis ripa armatis hostibus vacuum nactus, veterem illam Saxonum sedem, & Transalbianos in eâ populos post ceteros Saxones subegit, non sine memorabili severitatis exemplo, ne deinceps rebellarent, aut rebellionis semina in posteros relinquerent; quippe decem millia hominum cum uxoribus & liberis, qui Transalbinam regionem & Wigmodiam incolebant, transtulit in Franciam, ac per Galliarum ac Belgicae utriusque rura Germaniamque dispertijt, poena exilioque salutari magis quam noxio, quibus animarum salus pro servitute obtigit. Translatæ & in Italiam Saxonum colonia, ut supra diximus, datuq; illis locus prope Basilicam S. Petri Apostoli incolendus, qui hodie dum Saxia inde nomen ex veteri gentis vesti-

An. Christi 804.
Imperij Car. 4.
Regni Franc. 37.
Long. 31.
Belli Saxonici 33 & ult.
Carolus in Saxoniam cum exercitu movet.
Ann. Franc. Vita Ludovici Pij Theganus.
Ann. Franc. Adam. Brem.
Helmold. in Chron. Sclav.
Carolus decem millia Transalbianorum Saxonum captivorum dispergit per alias provincias.
Eginardus Ann. Franc. Astronom.

U u u

gio

Adelm.
Euld. an.
Abotriti
reducti in
vacua
Saxonum
loca
Godefri-
dus Da-
norum
Rex in
Holfati-
am venit
specie
congres-
sus cum.
Carolo.
Regino
Sclerovicū
vita Caroli
Sclietorp.
Franc. ann.
Sclietorf.
Eginard. in
vii. Carol.
Superbia
Danorum
Regis.
Initia bel-
li Danici
& Nort-
mannici.

gio retinet. Vacua Transalbianorum loca Abotritis data, genti à primordijs belli Saxonici Francis fidæ & confociatæ, tametsi Christianam religionem nondum susceperat. Factum id Caroli præter Eginardum ceteri Francorum scriptores celebrarunt. Neq; novum adeo pœnæ genus, quod in transferendis Sicambri Romani olim præstitere. Et Carolus jam ante etiam ex Occidua Saxonia, ob pertinacem rebellionem, multos Westfalorum & Angariorum transportavit in Franciam, translatis in eorum locum & sedes ex Francia novis colonis; multiq; ex his etiam ob navatam in bello præclare operam opibus & nobilitatis honore condecorati sunt, repositiq; in proscriptorum & profugorum Saxonum nobilium sedes & bona; inde, quod in Pyrmontano alijsque Comitibus factum censent plerique scriptorum, magna pars nobilitatis Saxonice ad Francorum origines se per posteros retulit. Quæ res cum ad præmia militiæ cum primis spectaret, tum nihil consultius ad Christianam religionem inter Barbaros propagandam institui poterat, quando horum auctoritate, patrocinio, connubijs cum Saxonum gente, mirificè per id tempus Christi fides prolata est, cujusmodi etiam præfectos Carolus per Wigmodiam & Transalbinos populos imposuit, qui sago togaque sacra Christi tuerentur.

At dum Carolus ad Albim loco, quem Holdustetin Franci scriptores, Regino Holdnstein dixit, commoratur ad componendum statum ejus regionis, accessit Godefridus Danorum Rex Sclerwicum in Holfatiam cum totius regni equitatu & belli robore ad confinia Daniæ & Saxonice; advocata & classis regia omni bellico apparatu virisque instructa ad ostentationem potentie fastusque Regis. Quippe Rex adeo barbara superbia inflatus erat, quemadmodum Eginardus de eo scribit, *ut totius Germaniæ sibi promitteret potestatem. Frisiam quoque et Saxoniam haud aliter atque suas provincias aestimabat; jam et Abotritos vicinos suos in suam ditionem redegerat, eosque sibi vectigales fecerat.* Eò in accessu pollicitus fuerat venturum se in colloquium cum Imperatore ad Albis flumen; sed consilio suorum prohibitus tantum per legatos ad Carolum mandata sua perferri jussit, & Carolus missa ad Danum legatione profugos sibi reddi postulavit. Arsit exinde Danicum illud & Nortmannicum bellum, quod in nonaginta annos protractum surgenti Franciæ monarchiæ prope exitio fuit. Adeo Aquilonis illud malum, ut nostro etiam ævo, Ecclesiæ semper fatale fuit, Danique hi & Nortmanni, quos & Sueones appellat Eginardus, unâ conspiratione in perniciem Christianorum convenere; & piraticis insueta gens atrocius Francos divexare cœpit.

Interim Carolus debellatis etiam trans Albim postremis Saxonum populis, prolatoque ad fines Regni Danici imperio, victor retro cum exercitu per Saxoniam iter instituit, annumque hunc finiti belli

belli Saxonici memorabilem fecit. Tractum id bellum ab anno 772. per triginta tres annos ad hunc usq; annum octingentesimum quartum; nec alio feliciore exitu confectum, quam ut Saxones, quod Eginardus scripsit, *abjecto demonum cultu, et relictis patriis ceremoniis, Christianæ fidei et religionis Sacramenta susciperent, et Francis conjuncti unus cum eis populus efficerentur.* Id demum Caroli magnitudine animi, ex quo vel solum Magni cognomentum sibi vendicet: id perpetuâ in prosperis & adversis rebus constantiâ, quæ nec vinci se nec frangi unquam passa est: id denique voto & fervore ejus sanctissimo confectum, ex quo Saxoniam Christo & D. Petro Apostolorum Principi obtulit; adjuvantibus etiam ipsis Divis, quibus præter Saxoniam inter Episcopos majorem partem distributam, præterq; tam amplas & regiâ liberalitate dotatas diœceses, ubique ædes sacras atque basilicas construxerat. Virgini enim Matri Paderbornensis, Verdensis, Hamburgensis, Hildesienfis: D. Petro Osnabrugensis, Bremensis, & Mindensis: D. Paulo Mimigardevordensis: D. Stephano Osterwicensis, quæ post Halberstadium translata, Basilicæ dicatæ. Quanquam in præsens hac postrema Caroli expeditione nulli magis consultum, quam Bremensi Ecclesiæ. Ea namq; quòd ad Septentrionis plagam Transalbinorum Danorumque incursionibus exposita erat, & post excessum Willehadi per undenos annos fluctuârat, depulso Episcopo & Sacerdotibus, tandem Willerico Episcopo, viro ferventissimo, religionis hoc anno firmam & constantem sedem capere concessum est, qui exinde Evangelij doctrinam etiam inter ipsos Transalbinos magno cum fructu explicare cœpit, dum ea demum provincia Hamburgensi præfuli cederet. Quin ipsum Carolum, dum ad Albis ripas confideret, hoc anno locum ac sedem hujus Episcopatus, quem decimum esse volunt, designasse, primaque ejus fundamenta jecisse, facile mihi persuaserim; quòd nulla Episcopi sedes ab eo posita, quam non ipse inspexerit, videritque tam à Transalbinis, quam ceteris Saxonix partibus Pastorem desiderari; ac ni Crantzius nos fallat, jam dudum ante Caroli ætatem Hamaburgum Saxonum Castellum istic stetit, ubi post Hamburgensis Episcopi sedes collocata, primusque septentrionalium populorum doctor Heridagus presbyter à Carolo M. impositus est. Libet Adami Bremensis verba adscribere: *Carolus Hammaburg civitatem Nordalbingorum, extructa ibidem Ecclesia, Heridago cuidam sancto viro, quem loci Episcopum designavit ad regendam commisit; cui etiam propter infestationem barbaricam, ubi interdum posset consistere, cellam quandam in Gallia Rodnach donavit. Disponens eandem Hammaburgensem Ecclesiam cunctis Sclavorum Danorumque gentibus Metropolim statuere. Quæ multò testatius tradit S. Rembertus in vita D. Ansgarij, additque Ecclesiam, quam istic Carolus M. construxit, consecratam esse per Amalharium Gallix*

Adam.
Brem. l. 1.
c. 11. & 15.
Hamburgensis Ec-
clesiæ &
Episcopa-
tus initia
à Carolo
M.

Crantz. l. 1.
Saxon.

Lib. 1. c. 11.

Episcopum. Chronici etiam Mindensis scriptor, ejus Ecclesiæ exordia ad annum Dcexix revocare ausus est.

Carolus
reducto
exercitu
Coloni-
am venit.

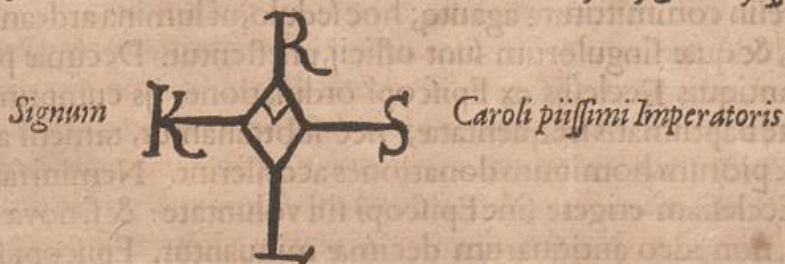
Ad hunc modum debellatâ Saxonîâ, confirmatis Episcopis, ordinatisque per Bremensem ceterasque ad Visurgim Dioceses rebus sacris, Carolus, ut Francorum annales tradidere, mense Septembri Coloniam venit; exercituque per hiberna ire jussu, ipse quod reliquum Autumnî temporis erat, venationis oblectamento per Ardennæ silvas indulgit; dum hyems imminens Aquisgranum revocaret. Quo in loco resumptis rerum sacrarum curis, alterum illud Osnabrugensis Ecclesiæ diploma consignavit. Id verò quia regia liberalitate eximium est, ad Græcas potissimum & Latinas scholas Osnaburgi inter Westfalos erigendas confirmandasque: neque hæcenus ea integritate ac fide, qua Ferdinandus Princeps & Episcopus Paderbornensis ex ipso Archetypo Caroli dedit, unquam ante vulgatum est, operæ pretium erit, hanc antiquitatis gemmam, ut verè ejusmodi diplomata æstimes, atque ipsa narrationis series possit innectere.

Diploma
II. Eccle-
siæ Osnab-
rugensis
cujus
autogra-
phum an-
no 1680.
Neuhufij
inspectu,
sincerum
ac genui-
num judi-
cavit R. P.
Daniel
Papebro-
chi, scri-
ptoque
Celsissi-
mo Prin-
cipi por-
recto re-
tractavit,
quæ aliàs
contra
hoc di-
ploma
vulgave-
rat.

In nomine Sanctæ et individua Trinitatis Karolus imperator augustus romanum gubernans imperium qui et rex francorum et longobardorum nec non modo dominator et Saxonum. Notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus nostrisq. presentibus scilicet et futuris qualiter nos ob nostræ mercedis augmentum Wihoni Osnabrugensi episcopo suæque ecclesiæ quam nos primam omnium in Saxonia in honore Sancti Petri Principis Apostolorum et sanctorum martyrum Crispini et Crispiniani construximus quoddam nemus vel forestum infra hac loca situm. Farnyuvinkil. rutanstein. angeri. Osning. Sinedi. bergashorvit. Drevenomeri. et anasfeld. clummeri. collaudatione illius regionis potentum cum omni integritate in porcis videlicet silvaticis atque cervis avibus et piscibus omniq. venatione quæ sub banno usuali ad forestum deputatur ad similitudinem foresti nostri aquisgranum pertinentis in silva Osning in perpetuum proprietatis usum donavimus ea videlicet ratione quod si quisquam hoc idem nemus nostro banno munitum sine prædictæ sedis episcopi licentia studio venandi vel silvam extirpandi vel aliquod hujusmodi negotium peragendi unquam intrare præsumpserit. Sciat se tam divinæ quam et regie ultionis vindictam incursum. Nec non pro delicto sexaginta solidos nostri ponderis quos nobis pro banno violato deberi statuimus redditurum. Insuper verò eidem episcopo suisque successoribus perpetuam concedimus libertatem et ab omni regali servitio confirmamus absolutionem. Nisi forte contingat ut imperator romanorum vel rex Græcorum conjugalia fœdera inter filios eorum contrahere disponant tunc ecclesiæ illius episcopus omni sumptu à rege vel imperatore adhibito laborem simul et honorem illius legationis assumat et hoc ea de causa statuimus quia in eodem loco grecas et latinas scholas in perpetuum manere ordinavimus et nunquam clericos utriusque linguæ gnaros ibidem deesse in Dei misericordia confidimus. Est ut hæc auctori-

tas

tas firmior habeatur ac diuturnis temporibus melius conservetur manu propria subter eam roborare decrevimus et de anulo nostro sigillare iussimus.

Amalbertus ad vicem Ercanbaldi recognovi

Data XIII. Kal. Jan. an. IIII. Christo propitio Imperii nostri et XXXVII. regni nostri in Francia, atque XXXI. in Italia. Actum Aquisgrani Palatio in Dei nomine feliciter amen.

Egregium illud non minus quàm prius diploma Carolinum, quo prima Episcoporum sedes & Ecclesia inter Saxones, jurisdictio eorundem Episcoporum atque opes, legationis munera, & Caroli demum munificentia ostenditur; cujus inter cetera invitamentum linguæ Græcæ latinæque studium; quo semper essent in Clero Osnabrugensi ejus scientiæ periti, quos Episcopi sibi in legatione ad Græcorum Imperatores, ut tum frequens erat, sibi adjunctos haberet; tanquam ad eas literas Westfalorum ingenia, & Saxonum industriam præ ceteris Regni populis cum primis idonea censuerit Imperator. Quanquam jam antè hæc studia Osnabrugi, ut diximus, instituta flourerint, quæ tam larga donatione istuc excitari foverique perpetuò voluit. Et si qua Germaniæ gens, tum Westfali ceteriq; Saxones omnium liberalium disciplinarum laude conspicui à primis Christianæ religionis exordijs fuere; ut quo fervore religionem, eâ aviditate discendi contentoque labore simul literarum studia arripuerint.

Absolverem ego hîc res hujus anni gestas à Carolo, nisi me ad Carolum revocaret Sirmondus, vir hujus ætatis in sacrorum conciliorum & Carolinis legibus perscrutandis facilè eruditissimus. Producit is ex Metensi tabulario Caroli, ut vocant, capitularia, per singulos Imperij ejus annos digesta, quæ Ansegisus & Benedictus Levita in unum cumulum congefferè, nulla fere loci temporumque ratione habita: & gratum fecisset Sirmondus, si ex mixtis decretis, præter Ecclesiastica, cetera quoque profana nobiscum communicasset. Igitur, ut supra monuimus, ad Saltz villam regiam, aut in Salæ Palatio, quòd supra ad fontes Salæ Bertianæ tabulæ monstrant, octo leges sacræ latæ. Neque aliter has leges, quòd Ecclesiasticæ sint, quàm ex conventu Episcoporum, istuc à Carolo convocatorum, accepimus; tanquam confecto bello Saxonico, quæ armis pepererat, legibus etiam firmaret, togâ non minus quàm Sago Saxonie consul-

curus.

Concil. ge-
ner. Paris.
Leges
Caroli ad
Salam,
quæ ad
hunc an-
num pro-
mulgatæ
præscri-
buntur.

turus. Harum verò legum hæc præscriptio. Ecclesiæ, ubi opus con-
struantur, aut reparantur; quæ cura Episcopis intra suam Parochiam
ac Diœcesin committitur; agantq; hoc sedulo, ut lumina ardeant in
Ecclesijs, & quæ singulorum sunt officij, præstentur. Decimæ pen-
dantur antiquis Ecclesijs ex Episcopi ordinatione, ijs cumprimis,
quæ fonte baptismatis frequentatæ; nec subtrahantur, tametsi aliæ
regum & piorum hominum donationes accesserint. Nemini fas sit
novam Ecclesiam erigere sine Episcopi sui voluntate: & si novæ ac-
cesserint, non ideo antiquarum decimæ minuantur. Episcopi suæ
tantummodo diœcesis presbyteros consecrent; uti id sacris Cano-
num legibus præscriptum est. Monasteria puellarum non presbyter,
non diaconus, non subdiaconus, non clericus, nec laicus ingredia-
tur; tantum presbytero fas sit ad celebrandam missam congruo
tempore intrare. Celebrata missa statim excedat. In iisdem Monaste-
rijs solum illæ puellæ educantur, quibus certus est animus in ijs vitam
Deo consecrare. Minus concessum sit pueros, filios, nepotes intra se-
pta Monasterij puellarum enutrire, nec parentem quidem intra ea
alere. Arma quoque nulla intra puellarum Monasteria deponantur.

Legibus hisce sacris præclaram Carolus subjecit admonitio-
nem ad presbyteros, quam suis documentis etiam legum inscripsit,
hac suavissimâ ac paterna cohortatione. *Admonere vos cupio, fratres
et filioli mei, ut ista pauca capitula, quæ hinc scripta sunt, intentius audiat.*

1. *In primis, ut Sacerdos Dei de divina scriptura doctus sit, et fidem
Trinitatis recte credat, et alios doceat, et suum officium bene possit implere.*
2. *Ut totum Psalterium memoriter teneat.*
3. *Ut Signaculum et baptisterium memoriter teneat.*
4. *Ut de Canonibus doctus sit, et suum pœnitentiale bene sciat.*
5. *Ut cantum et compotum sciat.*
6. *Ut nullus Sacerdos feminas secum habitare permittat, excepta
matre, sorore, vel amita.*
7. *Ut presbyteri in tabernis bibere non præsumant.*
8. *Ut nullus avaritiam sectetur, non sit superbus, non ebriosus, non
vinolentus, nec somnolentus.*
9. *Ut nullus præsumat in Cœna Domini jejunium solvere.*
10. *Ut nullus baptizare præsumat, nisi in Pascha et Pentecoste, exce-
pto infirmo.*
11. *Ut nullus Presbyter, nec Diaconus, nec Clericus Chrisma alicui
dare præsumat, pro aliqua necessitate. qui si hoc fecerit, degradetur.*
12. *Ut nullus Presbyter ad Synodum contemnat venire. Quod si ali-
ter facere præsumpserit, coactus veniat, et secundum canones judicetur.*

Hæ sacræ leges sunt, quas ex conventu ad Salam vetustas reli-
quit. Nec dubium, quin multi etiam Germaniæ Saxoniæq; Episcopi
convenerint, quorum auctoritate, bonoq; regionum, hæc cumprimis
leges

leges in superiore ad Salam conventu sancitæ, ac deinde per univ-
ersam Saxoniam promulgatæ sint.

Per ætatem hujus anni perlatum fuerat ad Carolum Mantuæ Christi sanguinem esse repertum, multis editis miraculis. Hujus rei fama cum ad Caroli aures accidisset, ut erat eximiâ pietate Imperator, Leonem Pontificem per literas obsecravit, ut accuratè horum miraculorum veritatem vellet explorare, & comperta sibi significare. Ob id Leo Româ egressus Mantuam venit mense Novembri, & recognitâ ad Carolum scripsit, percipere se illum, quocunque id loco vellet, convenire, & Natalem Christi celebrare. Latus Imperator primo obviam misit Carolum filium, qui venientem salutaret, deduceretque ad se: ipse Rhemos in occursum progressus, honorificentissimè Pontificem excepit. Nihil illo congressu jucundius aulæ populoque Franciæ, quàm duo illa suprema Ecclesiæ capita videre in mutuos amplexus procurrere. Rhemis Imperator Pontificem Carissimum in villam, ubi Natalem Christi communi orbis gaudio transigere, inde Aquisgranum deduxit in Palatium, Germaniamq; illi spectandam denuo dedit; feliciore etiam quàm ante quinquennium Saxoniam aspectu, quam demum post triginta trium annorum bella subactam, Christoque & D. Petro oblatam monstravit. Quæ verò in illo congressu pertractata actave Aquisgrani, scriptores Francici ceterique, ut pleraq; rerum sacrarum, præterierunt, vel hoc ipso in enarrando breves, quod per octo tantum dies Pontificem Imperatori adfuisse memorent. Poëta noster Saxonicus aliquanto etiam accuratius festum Epiphaniæ. Leonem cum Carolo Aquisgrani celebrasse perhibet. Post illa Imperator Pontificem multis magnisque muneribus donatum per Bojariam, quod ille iter delegerat, deduci iussit, comitatu Ravennam usque addito. Ita mediâ & rigente hyeme longum atque difficile permensus iter Pontifex in Italiam redijt.

Hoc altero Pontificis accessu in Germaniam atque ad urbem suam volunt Aquisgranenses Basilicam suam Carolinam à Leone consecratam, innixi etiam Poëtæ nostri testimonio, qui festo Epiphaniæ Carolo Pontificem adhuc adfuisse perhibet, quo die Beka ex vetustis tabulis & memoria antiquitatum dedicationem illam peractam tradit; neque temporis ratio id abnuvit; quanquam alij id in primo Leonis adventu in Germaniam, anno videlicet DCCCLXXXIX. factum velint, quibus facile accedo, quòd ipsi Aquisgranenses xvii. Julij, uti & à Gelenio in fastis ad hunc diem adscribitur, id factum velint. Id præterea conficitur ex tabulis Eresburgensibus, quæ Leonem eo anno vii. Kal. Junij, aut Julij Eresburgi adhuc præsentem sistunt; nam qui id vii. Kal. Januarij ejus anni factum contendunt, magnopere falluntur, ut supra à nobis detectum est: neque ulla templi aræque consecratio à Leone Pontifice in hac reditus festinatione, intra-

Mantuæ
sanguis
Christi
miraculis
clarus.

Leo ob
miracula
sanguinis
evocatur
à Carolo.

An. Chri-
sti 805.
Imperij
Caroli 5.
Regni
Franc. 38.
Long. 32.
Vita Caroli
Poëta Avo-
nym.
Regino.

Beka in A-
quisg. c. 4.

ne, intraque breve illud octo dierum tempus, quo Carolo adfuit, à scriptoribus memoratur.

Hunnorū Post Leonis discessum advenit Aquisgranum Theodorus Hun-
 Caganus norum Caganus (eo enim nomine Reges eorum Cagani seu Cap-
 supplex pani appellantur) is locum dari ad incolendum inter Sabariam &
 ad Caro- Carnontum postulavit, causam afferens quòd propter continentes
 lum venit Sclavorum incursiones pristinas sedes tenere non posset; quem Ca-
 Aquisgra- rolus, quòd Christianus esset, voti compotem, ac magnificè dona-
 num. tum remisit. Sed illo haud multò post extincto, successor ejus misit
 Ann. Franc. ad Carolum ex Optimatibus legatum, per quem petijt eundem sibi
 Adelm. honorem, quem ceteri Hunnorum Cagani obtinuerant, Imperatoris
 Astron. auctoritate permitti. Assensit Carolus, summamque Regni potesta-
 Regino. tem prisco eorum more capessere jussit. Adeo jam ferox illa Hunno-
 Poët. Saxo. rum gens debilitata prostrataque, ut Caroli Francorumq; imperium
 Vita Caroli. supplex respiceret, quæ hæctenus Italiæ & Germaniæ tot cladibus in-
 sultaverat. Et quia per id tempus maxima penes Sclavos, cum primis-
 que qui Bohemiam incolebant, potentia erat (tanquam fortuna
 Hunnorum ad hanc barbaram gentem novo quodam dominatu
 transisset, quæ & Hunnos affligeret, & Francorum Christianorumq;
 securitati immineret) Imperator qui nullam gentem Christianorum
 libertati insultare patiebatur, delectu militiæ habito, misit Carolum
 filium cum robore Francici exercitus in Bohemiam. Dux Bohemo-
 rum Lechus vir militari audacia & gentis multitudine fretus, ma-
 gnos in perniciem Christianorum versabat animos, regnumque sibi
 tanquam alter Maroboduus earum regionum affectare visus est. At
 tumidi illi Lechi gentisque spiritus brevi repressi, postquam Carolus
 paternæ virtutis æmulus Bohemiam ingressus, & effusè primùm po-
 pulando, regionem ferro flammaq; evastavit; cæsi deinde quotquot
 se per tumultuarios gentis congressus obtulere ad pugnam, interque
 hos Lechus eorum Dux obtuncatus perijt. Ita Carolus, Caroli filius,
 celeritate & fortitudine primos gentis furores repressit, victorque ad
 patrem redijt, haud minore de Bohemis quàm nuper de Wilsis &
 Nortalbingis triumpho condecoratus. Versu id complexus Poëta.

Bellum virtute sagace

Commisit, celeri victor quod sine peregit

Versabatur per id tempus Imperator, quo filium excepit victorem, in
 Vogeso nemore, nam Aquisgrano mense Julio Theonis villam con-
 cesserat. Inde Metas transiens reliquum æstatis venationis oblecta-
 mento dedit: felix cui jam in senium vergenti tres filij Carolus, Pipi-
 nus & Ludovicus in eam ætatem adoleverant, quorum humeris im-
 perium non minùs quàm senile corpus sustentaret. Pipino Italiam,
 Ludovico Aquitaniam regente, Carolus dextra manus patri aderat;
 eò enim à primâ juventute Carol' filios in armis exercuerat, ut hunc
 fructum decerpet.

Sub-

Subtraxit hic annus Wihonem primum Osnabrugensium Episcopum, gente Frisonem, oppidi Leovardiae, ut Frisij scriptores perhibent. Is à primâ ætate cooptatus in clerum latinæ ac græcæ literas in celeberrimo per id tempus Trajectensi collegio apprimè didicit. Itaque doctrinam cum pietate ac morum gravitate conjunxit, ut inter præstantissimos ejus loci Sacerdotes haberetur; eò etiam felicior, quòd inter eos eruditus, in quibus D. Willebrordi, Bonifacij, ac Gregorij sanctissimorum virorum disciplina vigeat, ad quorum exemplum ipse vitam conformarat. Inde ad publicum docendi munus translatus, adeò publicam nominis sui famam auxit, ut ob id Carolus M. ex tanto præstantium virorum numero eum primum Saxoniae doctorem, primumq; Osnabrugensium Episcopum delegerit; quod Caroli M. de Wihone judicium in tanto scriptorum silentio omnium instar esse debet; hinc nimirum una nobis cum alijs querela communis, nihil fere præter nomen & officium de tam præclaris viris relictum. Quo exinde prætio Wihonem habuerit Carolus M. testantur magnifica viri elogia, regiae donationes, cleri forma ab illo primum in Saxoniam introducta, scholæ Græcæ, quas ejus moderationi & disciplinarum scientijs committas voluit Carolus, ut prorsus existimem Wihonem antequam ad Episcopi munus deposceretur, celebrem in gymnasio Trajectensi professorem ac Frisonum simul doctorem egisse. Id verò docendi munus, ex quo Episcopus factus, multò ferventius suscepit, peragrans dioccesin, tradendo etiam per Emslandiam rudi populo Christianam legem (ut vel inde magna ejus regionis pars jurisdictione sacra Episcopi Osnabrugensis comprehensa videri possit;) colligendo cum primis Osnabrugis populi cœtus; quo factum ut vicus brevi in oppidi speciem emerferit. Eò præterea Episcopo constituta Basilica, conditum nobile cleri collegium, erectum juventutis Saxonicae seminarium, divisæ parochiæ, structa templa, impositi Sacerdotes, ac tota brevi diocesis ab inanum Deorum cultu ad Christi religionem traducta. Ad extremum per sanctitatis famam magnum sui desiderium relinquens excessit Osnabrugis à vita iii. Kal. Aprilis. Quem obitus diem nobis consignant facti ejus loci; tum Ertwinus Chronici Osnabrugensis scriptor, sed lapsus in anno mortis, quem superiorem posuit, cum fine ejus anni tertio videlicet Kal. Januarij adhuc superstes fuerit Wihonem, uti ex diplomate Caroli à nobis recitato liquet. Successorem habuit Meingardum, quem alij Mengerum vocant, virum, ut Crantzius retulit, ob religionem virtutumq; ornamenta Episcopi munere dignissimum. Hoc etiam tempore è vivis subtractum Hercumbertum tradit Cleinsorgius primum Mindensium Episcopum, cui subrogatus sit Haduardus, vir sanctitate & religione non minus quàm alter extollendus tametsi de Hercumberti obitu nihil certi memorent vetustiores

Wihonem
Osnab.
Episcopus
moritur.
ejus præ-
conum.

Meingardus
Wihonis
successor.
Ertwinus
Crantz. lib.
1. c. 24. in
Metrop.

Felicitas Saxoniæ ex pace & flore Christianæ religionis.

scriptores. Non antè facilè, quàm per id tempus, Westfalia Saxoniamq; omnis fortunatior visa, quando debellatis circum barbaris gentibus in altâ pace conquiescebat, & subversis Idolorum delubris, profcriptâq; superstitione, ubiq; religio Christiana libere docebatur. Tum ea rerum conversio, quæ in Anglia & transmarina Saxoniam traditur à Beda, inspecta quoque apud nos in veteri Saxoniam; ruere omnes uno impetu ad Christi sacra, nobiles, ingenui, plebs, agricolæ, damna- reque pristina ignorantia temporis, fana dæmonum cultui dicata sponte subvertere, bona affatim elargiri in res sacras, templa parochiarum collatis impensis certatim erigere, ire in cœtus Christianos, audire cum stupore docentes Sacerdotes, venerari admiranda castaque Christianorum sacra, filios in disciplinam scholarum tradere, festos lies, jejunia ab Ecclesia præscripta totamque Christi legem veluti ex primo Christianorum fervore amplecti. Tanta mutatione omnis illa pertinacia genticiæ superstitionis versa est in Christianam pietatem, postquam pro inanibus Dijs veri Numinis cognitio semel plenè affulsit. Monstrantur adhuc loca, cum rara essent templa, ad quæ per duo aut tria milliaria populus certatim festis diebus convenerit, infantescq; ad Christi baptismum detulerit; memorantur jejunia quadragesima, quæ modo nemo religiosus quàm tum passim populus servavit, solis fere leguminibus, oleo & pane contentus: exstant tot ædes sacræ, tot altaria donata proventibus sacris, tot cœnobium utriusq; sexus, tot ubiq; monumenta sacrorum per Saxoniam ex prisca majorum pietate & largitionibus, quæ id testentur. Ægyptum cum olim Chrysostomus tot Monachorum domicilijs excultam videret, cœlum se innumeris stellis ornatum intueri exclamavit; haud dispar in Saxoniam ex tot collegiorum cœnobiorumque multitudine & varietate Caroli ævo aspectus. Tum verò apparuit prima Christianorum initia esse ferventissima, media inde tempora languori obnoxia, postrema cum caritate refrigescere; quantumque à fonte receditur, aquam turbidius bibi. Enimvero qui populum antiquitus ijs moribus & legibus imbuebant, erant Episcopi & Sacerdotes ex florentissimo religionis sæculo, viri omnium virtutum exemplis conspicui, à quibus exacta illa disciplina Christianæ religionis manabat in clerum & populum, qualis Wiho de quo egimus, Osnabrugi, Willehadus Bremæ, Ludgerus Monasterij, Hathumarus Paderbornæ, Suibertus Verdæ, Hildegimus Halberstadij, Hercumbertus Mindæ, ceteriq; per Saxoniam præsules, & qui illos proximè consecuti fama sanctimoniam ac miraculorum celebres, ex quibus non intermisero, quod de D. Ludgero Minigardefordensi Episcopo ex hoc anno memoratur.

Vita D.
Ludgeri
ex Werth.
archiv.

D. Ludgerus
miraculo
illustris.

Emerat ille villam, opulentam lautamq; agris, pascuis & molendino, à Wigmaro possessore, & jam omnia tabulis & testibus conveniant, cum venditor persuasus à consanguineis emptionem retra-

ctare

etare coepit. Indicta denuo conventionis dies, postulatus in iudicium venditor, convictus fallaciae ab ipso Ludgero praefecto: nec tamen acquievere consanguinei, interque hos quidam maledictis hi & convitijs incessere Ludgerum; quem ut e turba produceret in medium Ludgerus, circumspexit; ille vero ne agnosceretur retro caput obvertit; & res mira, caput ut in cervicem reflexit, ita obtortum immotumque haesit; quo prodigij vindictaeque conspectu territus venditor ceterique Ludgero villam permisere. Consignatae & aliae denuo tabulae Anno xxxviii. gloriosi Caroli Regis. Testes inter ceteros Gerfridus, Othelgrimus, Thiudbaldus & Widelekus Advocatus Ecclesiae, Gerfridus Ludgeri consanguineus ac tertius post Alfridum Minigernefordensis Episcopus. Tabulis hisce annus imperij Carolini non est adscriptus; quod & in alijs diplomatis, ab ipso Carolo datis, observatum est subinde omitti.

Annus interim imperij Carolo sextus advolutus erat, regni Francici trigessimus nonus, quo cum Imperator aetatem ad senium & vitae exitum vergere sensit, ex venatione Vogesi silvae Theodonis villam concessit ad Mosellam; quod praeter Carolum filium, quem sibi a latere semper praesentem habuit, evocavit Pipinum ex Italia, Ludovicum ex Aquitania, Regni divisionem cum ipsis coram pertractaturus. Quam in rem quoque, ut Regni Imperijque salus poscebat, indixit conventum primorum & optimatum totius Franciae, Archiepiscoporum videlicet, Episcoporum, Abbatum, Ducum, Marchionum, Comitum, ceterorumque procerum & consiliariorum. Celebratis istis Natalitijs, advenere primum Duces Venetiae Wilharius & Beatus, unaque cum his Dalmatarum legati, Paulus Dux Jaderae, & Donatus ejusdem urbis Episcopus, praeter legationem magnifica ad Carolum dona a suis deferentes, rogantesque ut in tutelam se susciperet ac populum confirmaret. Quos cum Imperator benignissime excepisset, Duces earum provinciarum constituit, ordinatisque quae ad Res publicas, illas poscebantur, ad Venetos & Dalmatas remisit. Adeo jam ipsa Dalmatia ac vetus Dacia trans Istrum usque cum Ungaria maximam partem aut Francorum imperio adjecta, aut foedere sociata erat, quod nullius potentiam extremae illae provinciae magis quam Imperatoris respicerent.

Absolutis legatis, Carolus mortalitatis humanorum casuum memor, in publicis comitijs de regnorum partitione inter filios consulere aggressus est; ac ne qua de regnis inter filios dissensio, se per improvissam mortem subtraheret, Franciam, ut toties factum, conturbaret, divisionem regnorum produxit in medium; quemadmodum id Caroli testamentum a Pithoeo inter cetera antiquitatis monumenta editum docere potest. Ea vero constitutione Imperator universum Franciae Regnum in tres partes divisit, Ludovico Aquitaniam, Vasco-

Vindicta
in falsum
convitiarum.

An. Christi
806.
Imperij
Carol. 6.
Regni
Franc. 39.
Longob.
33.

Ann. Franc.
Adelm.
Astron.

Via Caroli.
Ann. Euld.

Ado
Poet. anon.

Carolus
Theonis
villam
evocat filios de
Regni
divisione
pertractaturus.

Convocato
Episcoporum
&
procerum
comitia.
Venetorum
&
Dalmatarum
provinciae
subiectae
Carolo.

Francorum
Ann.

Pithoeus in
charta
divis. Imp.

Baronius
adhuc
annum.

Regni
Francici
divisio
inter filios.

Carolus
filijs com-
mendat
defensio-
nem Ro-
manæ se-
dis.

niam, & quantum in Hispanias usque se protenderat, consignavit : Pipino Italia, Bojaria & superior Alemanniæ pars ad Danubij ripas attributa. Carolo filio natu majori Francia, Austria videlicet & Neustria, Burgundia, Thuringia, Saxonia, Frisia, ac pars quædam Alemanniæ & Bojariæ cessit. Multa præterea eâ partitione in omnem mortalitatis casum providè ordinata, præscriptæque leges ac viæ, quibus alius alij in suo quisque regno, urgentibus bellorum periculis, subveniret. Super omnia verò tres hosce fratres ac filios suos, regnorum hæredes, curam & defensionem S. Petri & Romanæ Ecclesiæ simul suscipere præscripsit ; quemadmodum ab avo suo Carolo Martello, & genitore suo Pipino Rege, atque à se ipso factitatum recognoscerent. Ideo sedi Apostolicæ supremum honorem deferrent, justitiam procurarent, patrocinium opemque adversus omnes hostes præstaret. Idem ceteris per Franciæ regna Episcopis & Rectoribus Ecclesiarum præstari iussit ; & quam à se ac majoribus suis potestatem administrandi bona suarum Ecclesiarum acceperant, hanc integram singulis relinquerent, quo præscripto Episcoporum privilegia & jurisdictionem sacram satis denotare visus. Lubet nunc ipsa testamenti verba, quod à Pithæo est editum, audire. *Super omnia autem, inquit Carolus, jubemus, ut ipsi tres fratres, Carolus videlicet, Pipinus & Ludovicus Reges curam et defensionem sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Karolo, et beata memoriæ genitore Pipino Rege, et à nobis postea suscepta est, ut eum cum omni adiutorio ab hostibus defendere nitantur, et justitiam suam, quantum ad ipsos pertinet, et ratio postulat, habere faciant. Similiter et de ceteris Ecclesiis, quæ sub illorum fuerint potestate, præcipimus, ut justitiam suam, et honorem habeant, et Pastores et rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum, quæ ad ipsa pia loca pertinent, in quocumque de his tribus Regnis illarum Ecclesiarum possessiones fuerint.*

Præclarus atque ad omnem posteritatis memoriam vel ex hoc dignus Imperator, qui primam pro Ecclesia sollicitudinem filijs testamento scripsit. Satis nimirum intelligebat sapientissimus Imperator, quo sedi Apostolicæ, & Catholicæ Ecclesiæ patrocinio Franciæ Regnum majoribus partum, eodem quoque conservari debere. De successione in supremam Imperij dignitatem nihil eo testamento constitutum legitur, tanquam Pontifici, ut Baronius censet, id reliquerit, utri filiorum post suum excessum deferre voluerit ; quando, ut Browerus ex congressu ad S. Goarem observavit, inter Pipinum & Carolum fratrem dissensio suboriri cœpit. Sed hanc sollicitudinem anteverterunt fata omnium mortalium curis superiora, quod Carolo & Pipino ante patrem extinctis, omnia ad unum Ludovicum filium natu minorem reciderint. Conditum expositumque testamentum Francorum proceres jure jurando ratum confirmatumque habuere ; & quo suprema auctoritas accederet, mox Carolus exscribi,

&

& per Eginhardum ad Leonem Pontificem transmitti iussit, eoque lecto Pontifex approbavit ac manu sua subscriptum consignavit. Tantum videlicet Imperator optimus in partitione regnorum suorum inter filios sedi Apostolicæ detulit; præclaro sanè documento ad posteros, atque eos cum primis nostrâ ætate, qui Carolum diversam à Pontifice religionem coluisse criminari audent, atque ipsum etiam Pontificem Antichristum per summam insaniam inter Saxones proclamare; uti id ab auctore novorum dogmatum suorum & errorum magistris primùm didicere. Doceant principes suos & populum, quâ religione Carolus per omnem vitam Pontificem, Episcopos & Sacerdotes coluerit, & hæreses non erunt, quibus Ecclesiam lacerent.

Expeditis quæ ad securitatem Regni erant, actum in iisdem est ad Theonis villam Comitij de statu Ecclesiæ formando, ac pravis moribus corrigendis, ideoque salutares leges denuo Imperator præscripsit, quas Sirmondus in lucem produxit, interque Caroli M. capitularia recensuit. Eæ verò cum sacræ potissimum sint, de lectionibus in Ecclesia distinctè recitandis, de scholarum disciplinis, de Ecclesiarum honore & ornatu, de Monachorum & puellarum instituto religiosè servando, ac ne Laici sint Monachorum præpositi aut Archidiaconi, & quæ plura in hanc rem sapienter constituta, argumento est inter hos primores & proceres Francorum cum primis Archiepiscopos, Episcopos & Abbates designari, cum sine eorum auctoritate & cognitione nunquam Carolus sibi ejusmodi statuta sumere consueverit. Nec dubium fecero, quin Hildebaldu Colonienfium Archiepiscopus supremus in aula sacrorum antistes, Moguntinus, Trevirensis, multique in Germania & Saxoniam Episcopi celeberrimo huic concilio interfuerint. Soluta hoc conventu, Imperator Ludovicum & Pipinum filios remisit ad sua regna: ipse secundo Mosella ac Rheno, Bonnam, Coloniam, Novesium ceteraque Rheni præsidia & castella navigio prætervectus, Noviomagum in Bataviam descendit ad res Frisæ ordinandas; quo in loco ac celebri palatio quadraginta verni jejuniij dies & Pascha exegit. Ac dum Francorum annalium scriptores tam signatè quadragesimam servasse memorant, satis opinor commonstrant, quam cum Romana Ecclesia religionem coluerit Magnus etiam illa devexâ ætate Carolus. Noviomago Imperator Aquisgranum redijt. Duo per id tempus bella urgebant revocabantque Carolum ad interiora Austrasiæ, Sclavicum, quod & Helenoticum refertur, & Bohemicum; utrumque Eginardus inter memorabilia Caroli bella retulit; nec tamen diuturna fuere, quòd utrumque ductu Caroli junioris celeri fine completum sit. Adversus Sorabos, quæ Sclavorum gens erat, partim trans Albim, partim inter Albim & Salam incolens, missus est Carolus filius cum expedito

Comitij
hisce
Theonis
Villæ E-
piscopi
interfue-
re.
Tom. 20.
Concil.
Paris fol.
305.
Carolus
secundo
Rheno
descendit
Novio-
magum
ad res Fri-
sæ ordi-
nandas.
Ann. Franc.
Adelmus.
Ann.
Pithoe.
Carolus
Neumagi
in palatio
Quadra-
gesimam
& Pascha
celebrat.
Bellum
Sclavicū
seu Hele-
noticum,
& Bohe-
micum.
Caroli fi-
lius Caro-
lus Sclavi-
cum bel-
lum feli-
citer con-
ficit.

Fran-

Carolus
duo Ca-
stelia po-
nit, alterū
ad Albim
alterum
ad Salam.

Caroli fi-
lij eodem
anno vi-
ctorijs il-
lustres.

An. Chri-
sti 807.
Imper.
Car. 7.
Regni
Franc.
40.
Longob.
seu Italici
34.
*An. Franc.
ac ceteri
sup. relati.
Prodigia
hujus an-
ni.
Legati
Regis
Persarum*

Francorum exercitu. Ille summa celeritate transgressus vastissimas regiones penetravit ad Albim, hostesque in suo solo aggressus, primo congressu prostravit, interfecto eorum Duce Miliduocho, barbaro & inflato homine. Et quia hac secundā expeditione non satis consultum erat securitati Saxoniae & Christianorum, duo Carolus Castellam crexit, alterum ad Albis ripam, alterum ad Salam fluvium, utrumque militari praesidio firmatum adversus Sclavorum incursiones. Vastae adhuc trans Albim Germaniae regiones, & immanes gentes, Ottonis ac ceterorum deinde Caesarum debellandi campus. Carolus interim filius cum triumpho reversus ad Mosae flumen, loco, quem Sili vocant scriptores, patrem convenit. Bohemici motus pari felicitate retusi. Nam quae Imperatoris sub idem tempus erat sollicitudo, iustus est alius exercitus ex Alemannia, Bojaria & Burgundia convenire, quo in Bohemiam immisso longè lateque vastata est regio, exarmati subactique incolae, & ingens captivorum pecorumque praeda abducta; idque eò impune magis fuit, quòd Bohemi, qui se in armis obtulerant, aut caesi, aut terrore adventantis exercitus se in latebras abdidderant. Ducem hujus expeditionis Engolismensis & Regino rursus Caroli filium introducunt, ceteri Francorum annales praefectis militiae attribuere visi. Pari felicitate Pipinus Caroli filius, Italiae Rex, instructa classe Mauros ejecit ex Corfica. Ludovicus expugnatis in Hispania urbibus Mauros ac Saracenos profligavit ad Iberum usque fluvium; receptique in fidem Navarri ac Pampelonenses, qui ad Saracenos defecerant; quemadmodum gloriosa ejus bella multis exponit auctor rerum à Ludovico gestarum, quem cognomento Pipinum, Imperator successorem habuit. In senium vergebat Imperator, sed eò validius tribus filiorum lacertis pugnabat adversus barbaros, quo nihil ad felicitatis cumulum accidere poterat optabilius.

Inter haec Imperator celebratis Aquisgrani Natalitij Christi per hunc septimum imperij annum versabatur in palatio Augustali, ex quo tanquam sapientissimus nauclerus vastam Monarchiae navem consilio gubernabat, intentus in omnes hostium motus ac tempestates, quibus Imperium concuti posset. Summa per universam Franciam quies erat, nisi quòd extrema Regni infestarent Barbari, & annus tristi atque insolito siderum aspectu terrificus se obijceret: Nam à superiori Septembri Luna tertium, Sol semel lumine suo linqui visus: acies etiam in caelo mirae magnitudinis spectatas perhibet Ado. Honora interim ex Oriente; quippe per id tempus legatus Regis Persarum Abdella, unaque Monachi Gregorius Abbas, natione Germanus, ac Felix Hierosolyma missi à Thoma Patriarcha pervenere Aquisgranum ad Imperatorem, rara atque admiranda operis munera deferentes, inter quae tentoria biffina, pallia serica, horologium ex Orichalco mirae artis, in quo duodecim horarum cursus ad clepsy-

drum

dram vertebatur, æneis in cymbalum pillulis incidentibus, tinnituq; suo horas sonantibus: horis completis, scena duodecim equitum totidem fenestellis prodibat aperiendo claudendoq; ostia, & quæ alia in horologio illo miræ artis & ingenij spectabantur opera, candelabra præterea duo ex Orichalco, arte & oblectamento oculorum haud dissimilia; ne quid de balsami copia atque omni odoramentorum & aromatum genere referatur. Tanta nimirum Caroli apud Orientis Reges & præfules veneratio & claritudo nominis erat, alijs fœdus & amicitiam ejus, alijs patrocinium affectantibus; quando cum Nicephoro spurcissimo tyranno & hæretico Orientis Cæsare labi omnis Christianorum fœlicitas, resurgere cum Carolo in Occidente, & quàm latissimè per Saxoniam & Septentrionales provincias prospero Evangelij cursu se explicare visa est. Et Carolus legatos haud minus regijs muneribus exornatos remisit in Italiam, ibi navigationis tempus reditusque capturos. Quin gratiora per id tempus dona Carthagine ex Africa delata Lugdunum in Gallias, ossa videlicet D. Cypriani, Sperati, aliorumq; Scillitanorum Martyrum, quorum pars Caroli dono Venetis alijsq; Ecclesijs cessere. Nec bella hoc anno præter maritimum memorantur adversus Mauros. Irruperant illi primò ex Hispania in Sardiniam, ex quâ cum clade trium millium rejecti in Corsicam deflexerunt. Sed jam Carolus M. è Burchardum præfatum cum classe miserat, à quo Mauri amissis xiii. navibus victi fugatiq; cum paucis lacerisque navibus rediere in Hispanias, fassi ultro his adversis in vindictam casibus se fatigari, quòd anno superiore lxx. Monachos è Patellaria insula, missos asportassent in Hispaniam, acceptoque in capita singulorum pretio, mancipiorum in modum vendidissent, quorum complures Caroli liberalitate redempti redditiq; suis cœnobijs. Ac ne quid Aquisgrani in otio prætermitteret Imperator, animum corrigendis moribus sancientisque Ecclesiæ decretis cum aulico & præfulum & Sacerdotum concilio adjecit, uti hæc monitorum in formam composita referuntur à Sirmondo, & quæ à Baronio ad hunc annum ad componendos religiosorum hominum mores præscripta memorantur; neq; tamen Carolus prius vulgavit quàm sacrorum præfulum cœtui & judicio subjecisset, ne quid in sacris sua unius auctoritate sanciret, utque decreta confirmatiora essent, ad Pontificem deferri voluit. Jussit & per Paulum Diaconum ex sanctorum patrum scriptis feligi capita, quæ celebrioribus per annum diebus festis publicè in Ecclesia prælegerentur. Ita, ut Eginardus refert de Carolo, legendi & psallendi disciplinam diligentissimè emendavit: *Erat enim in utrisque admodum eruditus, quanquam ipse nec publicè legeret, nec nisi submissè et in commune cantaret.* Adeo nullo anno, quoad inde vixit, remissus Carolus, quin inter arma leges sacras civilesq; tractaret, quo Ecclesiam & regnum florentissimum relinqueret filijs.

rara munerera Carolo deferrunt. Horologium miræ artis.

Ann. Franc. Ado. Baron. Regino. Reliquiæ ex Africa allatæ.

Mauri classe navali victi à Carolo præfatis.

Carolus captivos Monachos redimit. Tom. 20. Concil. Paris. Cap. Caroli l. i.

Lectiones in Ecclesia ordinat per suos.

Ut in

Ut in magna domo semper aliquid ruinosum, quod legibus refarciendum, interque aurea & argentea vasa etiam fictilia fragiliaq; quæ indies repares. Nec insolens hanc curam à Carolo tam impensè sumptam, cum aula quotidie supplicum libellis & queritantium vocibus perstreperet, ut lege etiam necessè fuerit clamantium, ut vocabant, importunitatem restringere.

Widekindi obitus.
Rolevingus lib. 3. de Westf. Herm. Mund. Reinecc. com. de Ang. Lesnerus in Carolo M. Wnt. in Chron. m. f. Cleinsorg. ad an. 812. Crantz. l. 2. Sax. c. 24. Bolland. tom. 1. ad 7. Januarij. Fabric. lib. 1. Gosens.

Martyrol.
Germ Canisij. Ferrar. in catal. SS. Carth. Colon. addit. ad Martyrolog. U. suardi. Rolevingus lib. 3. de morib. Westf. s. 8.

Per hæc etiam tempora accepimus magnum & celebrem Saxoniam heroem Widekindum bello adversus Geroldum occubuisse. Alij obitum ejus ad quintum Carolini imperij annum, alij ad duodecim referunt: nobis cum Fabricio ad hunc annum adscribere placuit; quamvis ipse agnoscat nihil de anno ac die obitus certi à quocumque antiquiore scriptorum proditum esse. Ita sanè se res habet, bella quæ adversus Carolum gessit, veteres annalium scriptores tradidere, cetera quæ exinde Christianus egit, nemo scriptis consignavit. Prorsus ut quæ recentiores de Widekindo scripsere, fama tantum & majorum fide innixa sint; tam neglectim etiam cum magnis illis viris posterior ætas egit, Saxonum videlicet more, quibus multa gerere & pauca scribere receptum fuit. Et quod illud atrox & fatale Widekindi bellum adversus Geroldum, quem Fabricius Nothardum vocat, Suevorum Ducem? aut qui illi Suevi eâ tempestate Caroli M. & Widekindi, cum jam Suevi trans Danubium versus Alpes incoluerint procul à Saxonum finibus? quod & Crantzio, qui hæc ipsa narrat, insolens visum. Ea tamen ut in speciè componat, *erant*, inquit, *Saxonib⁹ prædia in Hercinia, et Suevis in Thuringia*, ut de his facilè bellum inter utramque gentem conflare posset. Sed hæc conjectura tantum Crantzij est, parum sane probabilis, quòd Suevi per id tempus Christiani essent; Widekindus verò ab hostibus Christianæ religionis interemptus perhibetur, còque in cœlitum & Martyrum adeo numerum cooptatus passim traditur à Canisio, Ferrario, & Carthusianis Colonienfibus, Bollando, ijsq; qui Divorum fastos & res gestas consignarunt, quod & ab ipso Fabricio ex alienâ religione agnitum. Sed his omnibus antiquior Rolevingus, *D. Widekindus*, inquit, *olim Dux, aut Rex ejus populi, quem Carolus M. de sacro fonte suscepit, ac salutaribus monitis instruxit, tanto deinceps studio pristinam correxit vitam, ut post excessum miraculis inclaruerit*, quod & monumenti ejus inscriptio docebit; postquam enim in Ecclesia à se constructa Angariæ honorifico sepulchro est illatus, cœpit hominum affluentium veneratione coli; multique ex his morbis & humanis malis conflictati cœlestem opem fensere; quâ deinde causâ ossa viri tantâ majorum pietate & cultu servata, ut ex vico Engeriano cum collegio Canonorum Hervordiam translata sint; ibi hodie dum caput & maxima pars integra inter Divorum pignora monstratur, quæ & coram mihi inspicere licuit cum Ferdinando Principe & Paderbornensium Episcopo, ut vel eò
 rectius

rectius mihi sentire videantur, qui Widekindum bello adversus Sorabos & Sclavos hostes Christianæ religionis occubuisse tradunt. Gentes autem illæ, quibuscum illud bellum fuit, Suevi dicti, quod priscas Suevonum ad Salam & Albim regiones incoluerint; sive tum Widekindus suo ductu, sive Caroli M. imperio id bellum adversus paganos & Barbaros pro Christianis suscepit. Pugnare etiam per id tempus Saxones adversus Barbaros; quemadmodum à Carolo unà cum Francis in Godefridum Danorum Regem anno proximo ductos memorabimus. Increverit exinde ex hoc sacro bello & pio gloriosoque mortis genere pro religione obitæ Widekindi veneratio inter populares, sepulchrum ejus supplicum ritu colentes. Neque inter omnia, quibus Widekindi memoria ad posteros pervenit, quicquam aut certius aut illustrius, quam Basilica cum collegio Canoniorum ab eo condita, & quod in medio chori conspicitur erectum Mausoleum Engericani vici medios inter Angrivarios Teutoniorum montium, ubi natale solum, & arcem paternam habuit. Antiquitus istic viri sepulchrum depressius fuit, cippo tamen honoratione, qui exsculptam Widekindi effigiem exhibet, quique Mausoleo modo supernè incumbit, elaboratum. Id verò quod nunc tam magnificentum visitur, ac quæ circumposita legitur inscriptio, Caroli IV. Cæsaris opus creditur, Widekindi memoriam devenerantis. Mausoleum illius, quod Ferdinandus Princeps & Episcopus Paderbornensis à se illustratum in æs incidi voluit, inter Monumenta Paderbornensia videre licet, quæ studio & impensis laudati Episcopi prodierunt Amsterodami typis Elsevirianis. Anno MDCLXXII.

Versus qui antiquiorem Carolo IV. ætatem sapiunt, ac primi fortè tumuli indices, ita habent.

*Ossa viri fortis, cujus fors nescia mortis
Hic tumulus claudit, Euge bone spiritus audit.
Omnis mundatur, hunc Regem qui veneratur,
Aegros hic morbis cæli Rex sanat et orbis.*

Fallitur hic Fabricius, qui ex Chronico Zellenfi refert Widekindum Mindæ sepultum fuisse, atque inde ossa ejus Paderbornam translata. Eam Ecclesiam quidem primò surgentem multis prædijs ac bonis locupletavit Widekindus, ubi & arcem paternam habuit ad Visurgim; quemadmodum ipsi Mindenses in fastis suis hæc memorant, non tamen sibi unquam sepulchrum ejus vendicârunt. Fallitur &

Yyy

Cran-

Crantzius, qui ossa ejus Paderbornam transvecta perhibet. Serò tandem ob bellorum incurfus Angariense collegium ex vico Hervordiam translata in Ecclesiam D. Joannis, simulque cum eo Widekindi ossa, Canonicorum hæreditarium pignus, ubi etiamnum asservantur inter Lutheranorum manus; quanquam magna sui parte immunita; ut verisimile esse possit cum alijs quoque locis communicata fuisse. Obscurus modò vicus Engeria ex tanti herois natali solo & domicilio; sed haud aliter tum Saxonia colebatur, cum ea ætate nec civitates nec oppida essent in Saxonia. Arcis interim Widekindi vestigia istic monstrantur rudera. Regem an Ducem dixeris Widekindum, multum decertant scriptores: at parum sanè interest, quando tum Saxones, ut prisci Germani, bellorum duces deligebant ex nobilitate, quos alijs Reges, alijs Duces appellare libuit, quòd cum bello temporarium ponerent imperium. Inde passim Widekindus Francicis scriptoribus unus primorum Saxonum dicitur, quales Satrapæ apud illos, quod hæreditarium Ducis ornamentum in Widekindo ostendunt scriptores nostri, idq; à Carolo M. ei obtigisse volunt, à quo magnis passim honoribus cumulatus, multisque opibus & possessione Ducatus Angariæ & Westfalix, ob susceptam Christi fidem ac merita, cumulatus traditur. Duæ illi conjuges fuisse perhibentur, prima Geva Regis Danorum filia, ex qua Wigbertus Angariæ & Westfalix successor: altera Suatana Bojohema, ex qua Widekindus II. susceptus. Per hos ille filios multarum illustrium familiarum, multorumq; Comitum, Marchionum, Ducum ac Regum parens. Quo certe quid ad gloriam Westfalix Saxonix illustrius? Quippe VVigberto genitus Walbertus, atque ex eadem Saxonica gentis stirpe, ut Stadenensis inquit, ortus est Ludolphus vir nobilis, qui et Romam profectus, Lipsana Innocentij Pontificis inde in Saxoniam detulit. Is deinde duos suscepit filios, Brunonem & Ottonem: Bruno urbis Brunswici conditor fertur. At postquam ille bello Danico occubuit, omnia recidère ad Ottonem, celeberrimum Saxonix Ducem, patrem Henrici Aucupis Regis. Ab hoc primo Saxonum Rege, delatum imperium recusante, Otto M. Imperator, & duo illi Ottones Cæsares, filius ac nepos. Ottonis primi Cæsaris frater Henricus Dux Bavariæ, & nepos Henricus Imperator, cognomento Sanctus. Certum hoc Saxonum genus, dummodo perinde constaret Ludolphum ex Widekindea familia progenitum esse. Id licet sub obscure ab Abbate Stadeni sit traditum, planius tamen à Crantzio, & constanter à ceteris Saxonibus scriptoribus est assertum.

Jam altera Widekindi progenies haud minus illustris. Nam Widekindo II. genitus Dietgrimus & Widekindus III. Dietgrimo genitus Diethmarus Marchionum Misniensium parens, qua deinde ex stirpe Electores Saxonix tanta principum foecunditate & gentis claritudine se referunt. Widekindo III. ortus Rupertus Parisiorum Comes;

Rex an
Dux Wi-
dekindus?

Widekin-
di proge-
nie.

Crantzii
l. 2. Saxon.
c. 26. 27.
Turckius in
Hist. MS.

mes; ejus filius Otho, ac nepos Hugo Capetus omnium exinde Regum Franciæ post extinctam Carolinam familiam ad nostram usque ætatem propagator. Ita rursus scriptores nostri, quorum permulti sunt, unâ consensione Widekindi stirpem producant, suis quàm veterum scriptorum testimonijs, quæ hic desideres, clariore. Interim Abbas Stadenſis ad annum 886. scribit: *Otho, qui alijs est Otho, vir militaris ac strenuus à principibus Crallie Rex creatur in palatio Compendij. Hic patrem habuit ex equestri ordine Robertum, avum verò Widekindum ex Germania profugum.* Scio quantum hic obstrepant Gallorum scriptores; sed nihil adhuc certius ab ijs compertum. Francorum origines ex Westfalia stitimus, patiantur & hanc ex Widekindo originem haud minus indecoram. Sane Ducibus Sabaudia nihil gloriosius quàm à Widekindo longâ majorum serie origines suas arcescere, Ut cunque etiam hanc omnem Widekindi M. stirpem acceperis, quam alijs exploratius investigandam relinquimus, tria certè illustria collegia & egregiæ pietatis monumenta ab hac familia possidet Westfalia, præterque Hervordienſe Canonicorum collegium, VVigbertus VVildefhusanum construxit dotavitque; eò & Romam profectus plures Sanctorum reliquias à Pontifice impetratas, istuc deposuit, ubi & in templo à se condito, humari voluit. Tertium est Vredensè collegium virginum, seu illud à VVigberto, seu à VValtero filio sit constructum, ac tam amplis olim opibus dotatum. VValberti certè sepulchrum in Basilica istuc visitur, multa que S. Felicitatis pignora, ejusdem familiæ dona. Hæc ampliarum per Westfaliam possessionum, hæc pietatis vestigia, ut quantum barbarus ante Widekindum oppresserat Christi religionem, tantum Christianis efferret, dum ad extremum contra barbaros pro Christi religione pugnans gloriosiore exitu quàm initio vitam clauderet. Nunc ad ipsum Carolum revocamur.

Aderat nimirum annus hujus sæculi imperijque Carolini octavus, bello cum primis Danico celebratus. Hyems, quæ post Christi Natalitia Aquisgrani transacta est à Carolo, mollis, foeda pluvij, & pestilentia tristior. Carolus ut primum vernum se tempus aperire cœpit, Aquisgrano Noviomagum denuo concessit cum aula, commoratus eo in loco, dum quadraginta dierum jejunium, pro veteri Ecclesiæ instituto, & Pascha celebrasset, Regemque Northumborum Ardulphum, Regno à suis pulsus, audivisset. Is implorato Caroli auxilio, Romam ad Leonem Pontificem concessit; nec ita multo post ad Pontificis & Imperatoris patrociniū receptus est in Regnum. Sed Carolus potissimum intentus ad conservandam Frisiam, ne quid detrimenti acciperet ex imminente Danorum & Nortmannorum procella: Nubes jam istuc cogebantur, brevi per gravem tempestatem excutiendæ; ideo Noviomago Aquisgranum regressus Ca-

Yyy 2

rolus; agit.

Henning in
Geneal.
Fabric. de
orig. Saxon.
Reusner. in
Geneal.
Reinsec. in
not. ad Stad.
atque an.
M. xxiii.
Tria col-
legia
Westfalix
à Wide-
kindo &
posteris
ejus.
Cranz. l. 2.
Saxon. c. 26.
27.

An. Chri-
sti 808.
Imperij
Carol. 8.
Regni
Francici
41.
In Italia
35.
Ann. Franc.
Auct. vitæ
Caroli.
Regino.
Ado.
Carolus
Aquisgra-
no Neo-
magum
profectus,
ubi Qua-
dragesi-
mam &
Pascha
agit.

Bellum
Danicum
Caroli
M.

Godefridi
Danorum
Regis
superbia.

Caroli
filii
Carolus
adversus
Godefridum
missus.

Caroli
filii
pontem
Albi
infringit,
& militem
traducit
in Danos
& Sclavos.

Vallum
quo
Godefridus
Rex
Daniam
à Saxonià
disclusit.

rolus; quò mox alij supra alios accessere, denunciante Godefridi Danorum Regis irruptionem in Abotritos Francorum foederatos. Exarsitque bellum Danicum, tractum ex Sclavico, multò quàm antè flagrantius, superbià ac ferocià Godefridi Danorum Regis. Ac primo quidem Rex impetu Abotritos ex improvìso occupans multa castella in potestatem redegit, ducesque Abotritorum malè mulctavit, quos inter Godolaibum dolo interceptum è furca suspendit. Thrafrico Abotritorum Dux cum non satis fideret popularibus, ad interiora provinciæ profugit. Eò Godefridus insolentior maximam regionis partem vastatam sibi subjecit, vectigalemque reddidit. Nec tamen incruenta hæc Godefrido victoria; nam eo bello optimos suorum militum & manu promptissimos amisit. Quo in numero Reginholt⁹ fratris filius in oppugnatione oppidi cujusdam cum plurimis Danorum occubuit. Hoc interim successu Godefridus adeo inflatus est, ut jactitaret brevi se Aquisgrani Imperatorem armata manu salutaturum. Verùm Imperator, audità sociorum strage, Carolum filium cum valido exercitu, ex Francis & Saxonibus delecto versus Albim misit ad vesani Regis superbiam reprimendam. Godefridus, quàm altos ante spiritus gesserat, tam ad famam adventantis exercitus percussus, non expectato Carolo juvene, cum præda in Daniam se retraxit; simul ut secuturo hosti spoliolum subtraheret, emporium Danorum celebre Rericum ad Oceanum commodo portu magnisque vectigalibus Regno fructuosum à fundamento evertit, incolis & mercatoribus ad interiorum portum procul à Saxonum limite traductis. Junxerant se ultro Regi in hac irruptione Danorum Wils, pars Sclavica gentis, ob veteres, quas cum Abotritis susceperant inimicitias; ac postquam Dani recesserant, & hi quoque cum præda profugisse subtraxere.

Nihilo secius Carolus juvenis Albim ponte junxit, traductoque exercitu, in Hiliones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godefridum defecerant, movit; agrisque eorum latè depopulatis ultus est gentis perfidiam. Inde per interiora Sclavorum impunè grassatus, Thrafriconi fido Francorum socio respirandi spatium, armandique se copiam fecit, nutantibus ceteris Sclavorum in quas partes se darent.

In hac rerum mutatione, & refluente fortunæ cursu, cum Godefridus Danorum Rex sibi metueret, ne tota belli moles in suas provincias traheretur, opus suscepit non minus ad Regni securitatem consultum, quàm regio nomini gloriosum. Enim verò cum classis regia in portu Sliestorp consisteret, milite in terram exposito, Rex litem Regni sui, quo ex continenti Saxoniam respicit, Isthmumque efficit, cœpit vallo prætexere, ducto operis initio ab Orientali maris sinu, haud procul Sleswiga per dorsum Cimbrica Chersonesi, & planitiem, quam Osterfalt dixerunt, in adversum usque Occidentalis maris littus

littus; quo valli munimento tota simul Eidoræ fluminis ripa Aquilonaris obducta, una tantum porta ad exitum permiffa inter fauces, Thermo pylarum instar, per quam carpenta & equites emitti & recipi possent. Ita totam Daniam, cum cetera Oceanus ambiat, inclusam & inaccessam voluit, disclusamque à Saxonia Transalбина, & omni hostium incurfu; haud secus quam olim Septimius Severus Cæsar, ut receptas Britanniaë provincias omni securitate præmuniret, ingens vallum ad xxxv. millia passuum per mediam Britanniam ab uno maris littore in aliud duxit. Regium non minus Godefridi quam Septimij Severi Cæsaris ac memorabile opus, quod Ducibus & militi perficiendum reliquit, ipse domum regressus, & metum magis Francorum suis ostendens, quam ut se à Francis metuendum ferret. Neque Caroli filius prius ad hiberna concessit, quam ex patris mandato per legatos duo ad Albis ripam castella erigeret, præsidioq; adversus Sclavorum incursiones præmuniret. Accessere hæc castella ad cætera, quibus jam ante Albim fluvium à Francis ad tutelam Saxoniam præstratum diximus; quanquam jam etiam Francorum imperium cum Christi religione, Caroli M. armis, per Saxoniam Transalbinam Holsatiamque ad Regni usque Danici confinia prorogatum fuerit, vallumque illud Godefridi Saxones Transalbinos à Danis discluserit, quò nullius ante Carolum Cæsaris Regumque Francorum arma penetrarant. Rebus in hunc modum trans Albim compositis, Imperator seu ipse ad Rhenum propius atque in Westfaliam etiam descendit, seu in palatio manserit, Aquisgrani hyemavit, ubi & Christi Natalitia & Pascha celebrata; exercitus partim per Saxoniam, partim per Franciam in hiberna distributus; nam Saxones haud secus quam ceteros Francos militasse Carolo, & Christi religionem adversus Sclavos Barbarosq; defendisse satis opinor ex ijs, quæ retulimus, æstimari posse. Quâ in narratione scriptorum Francicorum, dum Osterfalt planities camporum memoratur, non ea Saxoniam cis Albim provincia Ostfalia designatur, sed alia trans Albim ad Regni Danici confinia; satis tamen ex his constat origo Westfalici & Ostfalici nominis, ita enim crasso vocis sono Westfalt, Ostfalt & Osterfalt à planitie regionis hæc provinciæ appellatæ sunt, secus quam alij à pullo equino hæc nomina comminiscuntur. Inde apud Francorum scriptores & in Caroli legibus Ostfalahi & Westfalahi appellantur, Angrivarijs & Angarijs, quod montes Teutonicos Visurgi prætextos incoluerunt, priscum suum nomen retinentibus. Hiliones, qui hoc etiam bello memorantur, Sclavicæ gentis populi, quos Poëta Saxo Linos, Ado Linones, Stadenfis Liniones, Helmoldus Linegos, & Adamus Bremensis Lingones vocat, ijdem prorsus populi, à quibus Eginardus bellum Helionicum introduxit, hac expeditione. Hos populos Lundenburgenses quidam opinantur; sed bellum hoc trans Albim gestum

Entrop. l. 2.
Caroli filius
Castella ad
Albim
erigit.

Carolus
M. Aquisgrani
hibernat,
Natalemque
Christi & Pascha
ibidem celebrat.

Helmold.
lib. 1. c. 37.
& c. 2.
Adam
Brem. lib. 2.
c. 10.
Reinec. in
notis ad
Poët. Anonym.
Ængert. in
Helmold.
lib. 1. c. 10.

stum contra Hiliones & Lingones. Longius abeunt, qui Livones nostros censent. Nec enim verisimile Carolum hac expeditione in Borussia & Livoniam penetrasse; nisi iidem populi Francorum armis postea submoti in eam regionem commigrarint, quod prius Pomeraniam, aut Marchiam Brandenburgensem, vicinasve provincias cum Wilis quorum finitimi fuerunt, infederint. Latè interim Caroli exercitus ad Vistulam usque grassatus, uti ex Eginardo memorabimus.

Quietior aliquanto, qui consequutus est, annus Christi octingentesimus nonus illuxit Carolo, quod Godefridus Daniæ Rex superioris anni successu frustratus rejectusq; metu Francorum & Saxonum intra Regnum continere se cogeretur. Qui tamen cum apertâ vinihil adhuc dum moliri auderet, timeretq; ne Carolus Regnum suum irrumperet, ad callidas artes fraudesque conversus per negotiatores quosdam significavit audisse se Imperatorem sibi infensum esse, eò quod in Abotritos duxisset exercitum, ultusque esset injurias sibi ab eâ gente illatas; quod si Imperator causam suam dignaretur ex æquo recognoscere, velle se commonstrare non abs se, sed ab ipsis fœdera prius violata esse. Fraudibus hisce ut speciosius prætexeret Rex barbarus, misit ad Carolum, qui conventum ad terminos Regni sui trans Albim peterent, in quo Comites Imperatoris ac proceres Regni sui decisiss controversijs pacem componerent. Non abnuit Imperator, pacis laureas bello anteferendo. Designatus congressus locus Badenfliet; eo missi à Carolo legati, quales & ab Rege adfuere. Controversijs ultro citroque per contentionem agitatis, cum nihil moderati ferret stolidâ Danorum superbia, aut eluderet fallacia, re infecta discessum est, animique partium exacerbati magis ad bellum quam moliti ad pacem.

Inter hæc Thrasico Abotritorum Dux, et si filium suum jam dedisset obsidem Godefrido Danorum Regi, collectâ tamen popularium suorum manu, acceptoque à Saxonibus auxilio, vicinos Willos aggressus, agros eorum ferro flammaq; vastavit. Magnanimus Dux, qui nec ipsum Danorum Regem reveritus, justas defectionis pœnas reposcere ausus ab ea gente, quæ cum Danis conspirando suos anno superiore spoliârat. Haud multò post validioribus Saxonum copijs adjutus Smedlingos Daniæ in se irruptionis ac spoliatorum participes adoritur, sumptaque pari per vastationem agrorum vindictâ, maximam opulentamque eorum civitatem expugnat. Quo prospero rerum successu, incussoque per Francos simul & Saxones terrore, tam Willos quàm Smedlingos, vicinosque Sclavicæ gentis populos in unam secum belli societatem reduxit.

Imperator cum per hæc multa de superbia & jactantia Godefridi Danorum Regis nunciarentur, constituit ad refrenandam Regis insolentiam trans Albim civitatem novam condere, in eaque præter cives

An. Christi 809.
Imperij Caroli 9. Regni Franc. 42.
In Italia 36.
Ann. Franc. Adelm. Astron. Ado. Regino. Ann. Pithæi. & Fuld.
Godefridus Daniæ Rex vini Francorum veritus ad fraudes se convertit.
Conventus inter Danos & Francos.
Thrasico Abotritorum Princeps Francis confederatus hostes aggredditur.
Carolus trans Albim civitatem molitur,

cives & incolas Francorum præsidium collocare, haud aliò consilio, quàm ut in eo urbis munimento & Franci refugium haberent, & Christiani religionis fundamenta jacerent. Quam in rem multos & per Galliam atque Germaniam omnis generis & fortis collegit homines Christianos, quos in eam coloniam traduceret. Opus id Egberto Comiti, viro solerti & bellicæ artis perito commissum ab Imperatore; ac postquam ingens colonorum multitudo convenit, armis simul & ceteris ad usum necessarijs rebus instructa, additi præfecti & milites, qui per Frisiam ad destinatum locum deducerent. Jamque iter ingressi erant, cùm nunciatur Thrasiconem Abotritorum ducem occubuisse; hunc enim fortissimum virum, quem armis vincere non poterat, perfidus Danorum Rex Godefridus dolo circumventum, emptisque ad scelus sicarijs in Rerico emporio trucidari jussit. Magno dolore is casus affecit Carolum & Francos; & si minus Christianus Thrasico, de quo nihil proditum est, fidus certè Francis semper ex fœdere, ac propugnator Francorum adversus Danos ac Slavos. Sed ob hæc nihil deterritus Imperator, postquam jam locus contendæ urbis exploratus fuerat ad ripam Sturiæ fluminis, quem Effesfeldt dixere, Egberto Comiti in mandatis dedit, Albim cum Colonis transmitteret, civitatis condendæ initia faceret, valloque & fossis incolas & milites includeret. Quod ille opus Idib. Martij impigre aggressus, eòq; constantius, quòd Saxones ad manum haberet operis & belli adjutores. Tanto jam illi ardore incensi post susceptam Christi religionem agebantur, ut eam trans Albim omni conatu inter Barbaros transplantare allaborarent. Quàm iniquis hæc oculis intuebatur Danorum Rex, tam illi ac Franci concordēs conspiravere in munimentum novæ trans Albim civitatis. Sed hæc belli cum Danis atrocioris præludia fuerunt.

refugiū
Francorum &
Christianorum.

Thrasico
dolo Regis
Danicæ
interfici-
tur.

Civitas
ad Sturiæ
fluvium
magno
studio
condi
coopra à
Francis &
Saxonib;
trans Al-
bim.

Atque ea dum in Transalбина Saxonia geruntur, filij Imperatoris aperto magis cum hostibus bello distinentur. Pipino terra mariq; bellum fuit cum Nicephoro Orientis Imperatore; & quam ille classem miserat in Dalmatiam & Venetorum oras, cū eā ad Comiachum insulam cruentum prælium commissum, quo ita debilitati Græci, ut ad pacem petendam venerint legati. Ludovicus educto ex Aquitania exercitu, Dertosam urbem ad ripam Iberi fluminis obsedit, Saracenos ejecturus. Sed cùm tota illagens ex Hispania se contraheret, & spe difficilior expugnatio se objiceret, reducto in Aquitaniam incolumi exercitu bellum abruptit. Ita Carolus cum molestissimis hostibus colluctatus Imperij curas viresque dividere necesse habuit, quo minus totâ mole belli ac mente in Danum incumberet.

Interim exitu hujus anni per Novembrem celebre Aquisgrani concilium Episcoporum ac præsulorum habuit de processione Spiritus S. quam quæstionem moverat Monachus Hyerosolymitanus. Extat hac

Aquisgrani
Synodus
de Processione
Spiritus S.

Ado. hac super re præclara Caroli M. epistola ad Leonem Pontificem, à
Franc. ann. Luca Holsteinio recens producta, qua Carolus sententiam Patrum
vita Caroli. ex concilio perscribit. Agitatum præterea in concilio, rectène Hi-
Regino. spani & Franci symbolum Nicænum, seu etiam Constantinopolita-
Lucas Hoff. num cum additamento vocis *Filioque* canerent; id enim ex quo hæ-
in collecti, resis Felicianæ compressa, publicè per Franciam & Germaniam can-
Rom. tari cœptum. Ac licet palam constaret, receptumque esset fidei præ-
 scripto, Spiritum S. non modò à patre sed & filio procedere; id ta-
 men quia antiquitatis amore Romana Ecclesia in symbolo nondum
 professa fuerat, videbantur Franci & Hispani, qui palam in palatio
 hanc vocem adjectam canebant, à Romanis dissidere; cumque non
 facilis exitus huic negotio reperiretur, missi in urbem legati ad Leo-
 nem Pontificem percontatum, Jesse Ambianensis, Bernhardus Wor-
 matiensis Episcopus, & Adelhardus Corbeia Abbas. Re disceptata,
 vitum Pontifici ad leniendam rei novitatem in præsens paululum
 omisso cantu, Ecclesias recitatione contentas esse debere, ut multis
 hæc Baronius, Binius & Sirmondus ex epistola Smaragdi ad Caro-
 lum M. introducunt. Expeditis legatis agitatum in eodem Episcopo-
 rum concilio Aquisgranensi de statu Ecclesiarum & moribus eorum,
 qui in Ecclesia Deo deserviunt; nec tamen ob magnitudinem rerum,
 quæ tum movebantur, definire placuit.

D. Lud-
geri
mors.

Scripto-
res vitæ
D. Lud-
geri.

Evocatus hoc anno vii. Kal. Aprilis è mortali vita ad immorta-
 lem D. Ludgerus primus Mimigardevordensis Episcopus, vir Apo-
 stolicis laboribus, admirabili sanctitate & miraculorum splendore,
 si quisquam inter primos Saxoniae Episcopos clarus, atque ob merita
 & gentes, quas ad Christi religionem aggregarat, Frisonum ac Saxo-
 num Apostolus appellatus. Supervacaneum res ab eo mirificè ge-
 stas hinc enarrare, seu quòd multa à nobis jam tradita, seu quòd vita
 ejus syncerè & luculenter tum ab Altfrido consanguineo ejus acter-
 tio Monasteriensi Episcopo, tum à discipulo ejus, quem Othelgri-
 mum opinantur, exactè conscripta sit, quam Browerus in Bibliotheca
 Fuldensi repertam in lucem protulit, alteramque Bollandus, alte-
 ram Browerus inter sidera illustria relatam eruditis commentationi-
 bus illustravit: utra verò prior sit conscripta, haud immeritò contro-
 vertitur; mihi, quam Browerus Othelgrimo adscribit, secus quàm
 Bollando, vetustior apparet, quòd multa referat quæ scriptor vivo
 Ludgero aspexerat. Altfridus verò omnia ab Hildegri-mo fratre &
 Gerfrido nepote Episcopis, Heriberga sanctimoniali sorore D. Lud-
 geri, atque alijs ejus discipulis accepisse ingenuè fatetur. At Othel-
 grimi auctoris, scriptique ejus non meminit Altfridus; haud mirum
 quando non omnia ad omnium manus perveniant, seroque tandem
 scripserit Altfridus. Præter hos Uffingus ac Werthinenses Monachi
 vitam D. Ludgeri complexi, ex quibus Surius suam vulgavit. Locu-
 pletissimè

pletissimè ex his omnibus res D. Ludgeri gestas & congestas dedit Cincinnius Presbyter. Omnes miri effusiq; in præconium hujus viri, quod egregium quoddam omnium virtutum Sacerdotalium exemplar in eo nacti. Crantzius adeo ab utero materno sanctitatis dono exornatum perhibet; nec aliud testantur prodigia & cœlestia beneficia, quibus Deus infantiam & pueritiam illustravit, ut supra à nobis relatum est; haud secus quàm ea quæ Diaconus, quæ Presbyter, quæ Episcopus mirificè egit. Cetera quæ in hanc rem desiderari possunt, multis ejus vitæ scriptores tradidere, digna quæ sine fastidio evolvantur, nunc quædam ex Episcopi munere & de excessu adjiciam.

Fuit D. Ludgerus, ex quo Sacerdotio inunctus, exactum semper Episcopi & Apostolici viri specimen, sive eruditionem rerum sacrarum, quam excellentem in eo prædicat Rixfridus Ultrajectensis Episcopus, sive cetera virtutum ornamenta desideres. Una illi occupatio vacare rebus sacris, quotidie propemodum sacrificium Missæ offerre, sacras lectiones tradere, discipulos, quos complures ex clero educabat, formare, vel ad Pastoris munia, vel ad Canonicorum collegia, vel ad monasteria religiosorum traducendos: reliquum inde tempus vel in obeundâ disponendaque diœcesi impendere, Vicatim Provinciam peragrarè, populum rudem concionibus erudire, fana & idola subvertere, parœciarum templa construere, donec, ut Dithmarus scripsit, optimè ordinatam Parochiam & Episcopatum reliquisset, & ex gentiliū superstitione ad Christi fidem perduxisset, non eam tantum, quæ ex occidentali Saxonia, sed quæ ex quinque Frisiæ pagis & Satrapijs illi à Carolo ex descriptione limitum attributa erat. Sunt qui opinentur magnam Embslandiæ partem, quæ pars altera diœcesis est, Ludgero à patre hæreditariam obvenisse; hinc & Abbatiam, ut vocant, Meppensem ab eo conditam volunt, impositis ex ordine D. Benedicti Monachis, quorum opera in docendis Barbaris permultum usus est. Sed nec Meppia intra Ludgeri jurisdictionem fuit, ut constat ex actis ejus, & quæ per Frisiam atque Embslandiam fortitus est, Caroli potius donatione habuit: Magnaque etiam pars Embslandiæ jurisdictioni Episcopi Osnabrugensis cessit, ut supra in Wihone relatum. Certius de his constaret, si primæ limitum sacrorum tabulæ, ut Carolus descripsit, superessent; quemadmodum Bremenensis & Verdensis Ecclesias suas à Carolo exhibet. Meppia certè à Ludovico Pio Corbeia donata ad culturam Evangelij; quamvis vetustissima Episcoporum Monasteriensium jura sint per eas Frisiæ & Embslandiæ regiones, fateturque Guicciardinus, templum primarium B. Virginis, quod Groningæ est, Monasteriensis Episcopi jurisdictione comprehendi; quemadmodum & ipsa Embda, in qua arcem habuere Episcopi & præfectum suum, à prima sua origine ex utraq; jurisdictione Episcopo Monasteriensi asserta fuit. Inde & tot Præpo-

Crantz. l. v.
Metrop.
c. 5.

Ludgeri
opera
pro clero
& religio-
ne.
Rixfrid.
Epist. ad D.
Ludg.

Lib. 4.

Embslan-
dia & Fri-
siæ pars
Episcopa-
tus Mona-
steriensi
asserta.

Ludgerus
in comi-
tatu suo
semper
Clericos
& Sacer-
dotes ha-
buit.
Victus ac
culus D.
Ludgeri.

fituræ Episcopi Monasteriensis per hanc Frisiæ regionem. Sanè D. Ludgero, uti ex actis ejus liquet, nihil sollicitius fuit, quàm hæc Emslandiæ, & Frisiæ loca quotannis invisere, tractareque ut alteram Episcopatus sui partem. Monstratur hodie dum Embsburæ villa in hanc rem empta, Aschentorpium, ceteraque ad Amasim loca, ad quæ divertere est solitus. In quibus Ludgeri profectioibus illud cum primis memorabile, solitum illum ex veterum præscripto canonum Sacerdotes & Clericos habere in comitatu, quibuscum alternis etiam choris psalmos in hospitij decantabat; inter quæ illud accidit aliquando, ut, dum circa focum noctu psallerent, fumusque ex cineribus evaporans exhalaret in faciem D. Ludgeri, averfurus incommodum quidam clericus, curvato genu carbones detegeret, & flatu sopitos ignes suscitaret; quem Ludgerus manè ad se vocatum, increpitumque, quod divinum officium interturbasset, gravi aliquot dierum poenitentia mulctavit. Ea tum pietas, ea Cleri disciplina erat. Ac dictis factisque prorsus admirabilis Ludgerus, corpus assiduo cilicio afflictabat, nullo ejus præter familiares quosdam conscio. Carnium esum certis temporibus non renuit, satiaturum tamen cibo potuque nemo unquam vidit. Invitabat ad mensam promiscuè pauperes cum opulentis. Invitatus ab alijs convivas sacris semper sermonibus inflammabat. Solutâ mensâ, quæ brevis erat, se in secessum & in secretiora conclavia subducebat ad precandum legendumve. Abjectis & egenis mirè affabilis, rigidus in fastuosos divites, osor eorum, qui verbis factisque sanctitatem simularent. Vestitus illi decorus; in quo ut sordes damnabat, ita nunquam elegantiam sectabatur: Vitâ frugalis, solitusque sibi subtrahere, quod in pauperes distribueret. Rem arduam aggressurus, Sacerdotum sacrificijs, Religiosorum jejunijs, pauperum & piarum feminarum precibus eam commendabat. Census omnem ex bonis hæreditarijs vel Episcopi patrimonio collectum, præterquam quod necessitati subserviret, visus mox distribuere inter pauperes aut religiosos homines, non magnifica ædificia, nō splendida ministeria, non sumptuosos sacrorum vasorum templorumque; ornatus magnopere curare, metallinis fere contentus. Quam obrem delatus est ad Imperatorem, tanquam aut prodigus, aut negligens bonorum sacrorum, qui nihil dignum se æmularetur in magnificis structuris & ornamentis ex auro argentoque comparatis; eò citatus venit Aquisgranum ad Imperatorem, ac manè vocatus à præfecto cubiculi regij ad aulam, præcedere præfectum jussit, quod precibus horarijs recitandis vacaret: iterum verò ac tertium postulatus non venit: persolutis demum divinis se stitit Imperatori: at hic, cur tam difficilis ad mandata mea vix tertium vocatus ades? cui Ludgerus, Deum, inquit, & tibi, o Imperator, & omnibus mortalibus anteponendum censui; hoc enim mihi cum Episcopi munus impone-
res, præ-

res, præcepisti; ideo Deo prius serviendum fuit quàm tibi, eoque nunc paratior adsum. Ad quæ Imperator, Deo gratias ago, mi Episcopo, quia talem te modò reperio, qualem ante æstimabam: fucere apud me, à quibus malevolè traductus es, hos ego in posterum non audiam: tu modo infiste cœptis, ac fidus nobis esto, tuis ego me meosque precibus & sacrificijs commendo. Cetera, quæ per omnem vitam egit, prorsus admiranda: nec facile inter Saxoniarum Episcopos reperies, cujus sanctitatem Deus tot miraculis tam vivum quàm mortuum illustravit, quæ multis ad stuporem conscripta sunt.

Ad extremum præfractus licet laboribus, & molesta aliquamdiu infirmitate corporis afflictatus esset, non tamen destitit in senio & morbo obire diœcesin, quotidianum Missæ sacrificium offerre, psalmodiam frequentare, docere populum, ordinare sacra; dum postremum Cosfeldiam delatus, ipsa die dominicâ, qua festa Annunciationis Incarnati verbi memoria agebatur, pridie quàm moreretur, concionem ad populum haberet, Presbytero missam cantante. Ipse verò eodem die Bilderbeckam, quod tribus horis distat oppidum, profectus, sacrificium missæ magno pietatis sensu peregit, habitaque rursum ad populum concione, omnibus supremum bene precatus est. Urgente deinde vi morbi, in lectum se composuit, vocatisque ad se discipulis, post data salutaria vitæ documenta, supremum sibi diem quo ex hac vita migrandum sit, imminere dixit, rogare idcirco, ut corpus suum vitali spiritu exutum Werthinam deferrent, ibique extra Ecclesiam in parte orientali humarent. Ejus rei gratiâ mandarat, ut ab Imperatore id impetrarent, ac corpus interea Mimigardiam transectum conquiesceret. Signum verò consensûs habituros addidit, ex tribus sanguinis guttis, quæ etiamnum Monasterij in sacello, uti è naribus stillarunt, monstrantur. Reliquum diei psalmis & precibus exactum, dum subsecuta nocte, xxvi Martij, castissimam & innocentissimam animam Deo redderet, anno ætatis lxxv, ut verius supra dixi, administrati Episcopatus xxi, admissi gradus Episcopi ix. Quo momento expiravit, visa est ex eodem loco lux quædam admirabili fulgore è terra ad cælum usque fundi, quo tota circum regio illustrata. Vidit hanc lucem Gerfridus nepos ac præses Werthinensis cœnobij, cum cognitâ ejus infirmitate propece advolasset, atque haud procul Billerbecka constitisset in campo: vidit & Imperator Aquilgrani, cum per id tempus fortè cum Alcuino siderum contemplationi vacaret. Non id quidem probat Bollandus, quòd jam anno 804. Albinus Flaccus, cognomento Alcuinus, defunctus memoretur ab Odoramno. At si quis Baronium, ipsasque Alcuini epistolas ab eo scriptas consulat, intelliget is Alcuinum post hæc tempora ad annum 811. superstitem fuisse; nisi dicere placeat Albinum hunc, de quo Beda agit, alium fuisse ab eo, qui Carolo M. tam familiaris vixit. De mortui

Obitus
D. Ludgeri, & de sepultura corporeque suo dispositio.

Signa in excessu è vita.

Ludgeri corpus Bilderbecâ Mimigardevordiam transvectum, & in Ecclesia B. Virginis depositum est. Advenerunt subinde Hildegrimus & Gerfridus cum Imperatoris literis trigesimo fere ab obitu die, ac corpus ejus, quod incorruptum & miro simul odore fragrans manserat, 24 Aprilis Mimigardia Werthinam transferunt. Vix atrij portam egressis opponit se Clericus quidam transvectioni, jamque manum fere retro retinendo injecerat, cum repente exanimis prolabitur. Ludinghusium cum transirent, feruntur campanæ omnes sponte sonuisse. Inde Werthinæ 26 Aprilis conditus est eo, quem signaverat, extra Ecclesiam loco; ubi se extremo orbis die è tumulo surrecturum, judicemque suum expectaturum prædixerat, Mimigardiæ fortè è præfugio humari detrectans, ne ossa sua cum ceteris Divorum Lipsanis Anabaptistarum furori relinqueret. Humilem, quam Werthinæ construxerat, pro more Ecclesiam, Hildegrimus, Gerfridus, ceterique nepotes Episcopi convertère in augustam Basilicam LX annorum opere, sepulchrumq; Basilica incluserunt. Ibi post ad D. Ludgerum consepulti consanguinei Episcopi, Hildegrimus frater Halberstadiensis, Gerfridus & Alfridus Monasteriensis Episcopi, Thiatgrimus alter post Hildegrimum Halberstadiensis, unaque Hildegrimus junior quartus post Hagmonem Halberstadiensis Episcopus viri omnes Apostolicis laboribus & sanctitatis fama celebres.

Werthina
sepulchro
D. Ludgeri,
& aliorum
consanguineorum
Episcoporum
celebris.

Cœnobia
à D. Ludgero
condita.

Scripta
D. Ludgeri.

Gerfridus
Ludgeri
successor
in Episcopatu,

Præter cetera templorum & sacrorum monumenta, quæ per Diocœsin suam D. Ludgerus construxit, primum est Werthinense ad Ruram cœnobium; qui locus illi divinitus est monstratus, & strage arborum paratus. Adjecit Helmstadiense Cœnobium; quo in opere adiutorem habuit Hildegrimum fratrem Episcopum Halberstadiensem, Virum pari Apostolico spiritu celebrem; quem memorant Northuringorum populum circa Helmstadium Evangelij luce illustrasse. Fama quoque est à posteritate tradita, virginum Notelensium Cœnobium magnam partem D. Ludgeri opus esse; cui Hereburgam sororem primam Abbatissam imposuerit: eâ certè sanctimonialis ab Alfrido Episcopo refertur. Monumenta librorum, quibus insignem doctrinam testatus est, haud minus illustria; scripsit enim vitam B. Gregorij, Trajectensis Antistitis ac Magistri sui, ejusq; successoris D. Albrici, & quæ in rebus gestis D. Bonifacij prætermissa fuerant. Successorem demum in Episcopatu D. Ludgerus habuit Gerfridum nepotem, Werthinensis Cœnobij rectorem, ex Caroli M. voluntate, virum ex disciplina S. Ludgeri Apostolico muneri formatum: eoque promptior ad hunc subrogandum Carolus videri potuit, quòd eodem simul lucis aspectu animam Ludgeri ad cœlum deferri viderat, collatoque hac super re coram sermone, Carolus nullum digniorem reputavit, quàm ipsum, quem Deus illo lumine tanquam in iudicio successoris dignatus sit. Is annos deinde xxx in Episcopatu exegit, D.

egit, D. Ludgeri vestigijs sanctissimè insistent. Extat in ejus encomium carmen Rabani Moguntini Archiepiscopi. Cetera illius præclara facta, ut pleraque eorum temporum, vetustas aut scriptorum incuria subtrahit. Hic mihi haud leviter mirari subit, posse hac nostra ætate homines in eam dementiam prolabi, ut sibi persuadere patiantur, nunquam hæctenus per D. Willebrordum, Suibertum, Bonifacium, Burchardum, Willehadum, Wihonem, Ludgerum, Hildegrimum, Hathumarum, Hercumbertum, ceterosque viros & sanctissimos Episcopos, qui aut Caroli Martelli, aut Pipini Regis, aut Caroli M. ævo inclaruerunt, Thuringiam, Hassiam, Frisiam, Saxoniam, totamque Germaniam transhenanam syncerè & incorruptè à gentilium superstitione ad Christi religionem perductam esse; donec serò tandem post septingentos annos octingentosve Lutherus, Calvinus, Zwinglius, Menno, ceterique desertores avitæ religionis novam suam doctrinam per diversas sectas in Germaniam & has regiones inveherent; quorum inaudita hæctenus dogmata, vitam & mores si quis cum horum Episcoporum vivendi instituto & doctrina ex omnium scriptorum & synodorum monumentis composuerit, reperiet is facile inter Apostolicos hosce viros, qui primum verbum Dei tradiderunt, & posteriores hæresum magistros immane quantum discrimen. Illi ex successione Apostolicâ consecrati Episcopi, & patrum postea generatores fuerunt: Novatores verò aut profugi Sacerdotes, aut Monachi nulla potestate Episcoporum donati. Illi missi ordinaria auctoritate aut à Pontifice Romano, aut Metropolitana suis ad docendas barbaras gentes: hi per factiones Principum politicorum & populi turbas sibi potestatem docendi administrandique Sacramenta, more omnium præcorum hæreticorum, sumpserunt. Illi sanctimonia vitæ clari doctrinam innumeris miraculis obfignarunt, contestante Deo signis & virtutibus: hi vitijs & sceleribus cooperiti, cum eos disciplina Ecclesiæ non ferret, ad patrocinium hæresis confugerunt, eamque novi Evangelij doctrinam confinxerunt, in qua & sibi & plebi omnem vitæ libertatem aperirent, tanquam hoc impietatis emplastro conscientiam sanaturi. Illi cœlibes & angeli in modum; quis enim unquam legit D. Willebrordum, Bonifacium, Burchardum, aut ullum Episcopum, quos Carolus M. ac ceteri exinde Cæsares Saxoniam imposuere, matrimonio innexam, aut incestas Monialium nuptias ambijisse? Hi postquam aut in Clero corrupti Sacerdotes, aut in claustris dissoluti Monachi vixerant, nihil prius habuere, quàm in sacrilegas nuptias prouere. Illi post collegia Sacerdotum & seminaria Cleri instituta innumera Monachorum cœnobita condiderunt; quemadmodum à D. Willebrordo Epternacense, à Bonifacio Fuldense, à Ludgero Werthinense, alia ab alijs crecta, impletaque sanctissimis viris, quos in subsidium Apostolici muneris evocarent;

Collatio
inter pri-
mos Sax-
oniæ Epi-
scopos à
Carolo
impositos
& Nova-
tores re-
ligionum
nostro
ævo.

evocarent; hi claustra Monachorum perfringunt, sacros Deo homines exturbant, coenobia pessundant, patrimonio pauperum aut in profanos usus aut in spoliū averfo. Ubi nunc inter novi Evangelij præcones prisca pietas? ubi sacrificium avitæ religionis? ubi saluberrimæ leges tot synodis ætate Caroli M. Clero, Monachis & populi præscriptæ? & quæ in hanc rem tanta scriptorum contentione & librorum mole non tam à Catholicis proferuntur, quàm ubique omnium antiquitatum monumenta palam eloquuntur. Singula si quis ex aureo illo religionis sæculo conferat componatque, aut omnes illos Apostolicos viros unà cum Carolo M. aut novarum religionum auctores delirasse fatendum erit; præterquam quòd nondum convenerit inter tam multiplices sectas, quænam ex his ad Apostolorum legem & doctrinam, ut sibi fingunt, fabricata sit. Id quantum contendunt Lutherani, tantum contradicunt Calvinistæ, ceteræque sectæ, quando demum Hervordix nova secta ex Hollandia admissa Labbadæo auctore, quæ hunc, dum hæc scribimus, omnium sectarum reformationem apud nos sibi vendicat. Ijs nunc delirijs impletur Germania, postquam semel ab avita majorum religione discessum est; neque sectæ hæc prius in concordiam venient, quàm in Ecclesiæ, à quâ recessere, sinum se referant.

An. Christi 810.
Imperij Caroli 10.
Regni Franc. 43.
In Italia 37.
Eginard. in vita Caroli.
Ann. Franc. Adelm.
Vita Carol. Ado.
Regino.
Poët. Anonym.
Godefridi Danorum Regis irruptio in Frisiam. Carolus ex tota Francia contrahit exercitū adversus Godefridum Danorum Regem. Rhenum transit ad Lippeheim & in Westfalia finibus consistit.

Annus subinde sæculi hujus decimus allapsus erat, cum Carolus Imperator adhuc Aquisgrani agens tristi nuncio edocetur, Godefridum Danorum Regem cum classe ducentarum navium irrupisse in Frisiam, in insulas littori Frisico adjacentes vastasse, jamque ab exercitu ejus in continentem exposito tribus prælijs profligatos Frisios; quibus illi fracti subactique in tributum centum argenti libras Danis persolverint. Ita sanè ut Carolo renunciatum fuit se habebat, sævieratque Godefridus ferro flammaque in Christianos & Christianorum ædes sacras & corpora. Qua facinoris audacia præter modum inflatus in Daniam revehitur, unde indies cum novo exercitu erupturus expectabatur; quòd hoc successu insolens, totam Germaniam & Saxoniam armis suis destinaret ex veteri Cimbrorum fortitudine, prædicaretque ostentatione vanissima brevi se cum Imperatore prælio conflicturum, & Aquisgrani, ubi Imperatoria aula & Comitatus esset, invisurum. Quibus excitus Carolus, missis celeriter, qui sparsas toto in Franciæ Regno copias contraherent, ipse nihil cunctatus palatio egreditur, indurusq; loricam statuit primum classi occurrere, & Frisiam servare: mox consilio mutato, ad Rhenum properat, transitque flumen ad Lippeheim (locus est sæpius ex annalibus Francorum à nobis memoratus, ubi Luppia Rheno se miscet, & post Westfalia urbs surrexit) ibi ad aliquot dies fixis tentorijs in limine Westfaliæ moratur, dum omnis exercitus conveniret, sæpe suorum moras incusans, quorum tarditate impeditus in hostem avolare non posset.

posset. Copijs demum convenientibus, quanta licuit celeritate, per mediam Westfaliam ad Visurgim movit; castrisque ad ripam positis, ubi Alera se infundit in Visurgim, omnia ad prælium componit, quò à Danorum Rege provocatus erat. Tantus vel in sene Imperatore vigor, certo configere, si modò Danorum Rex ausus se ad pugnam sistere. At dum in decimum quintum diem ibi moras trahit, frustra insultantem Danorum Regem præstolando, diversarum rerum nuncia apportantur: classem videlicet, quæ Frisiam evastaverat, per mare in Daniam esse revectam, & Godefridum ipsum Danorum Regem interfectum ab uno suorum satellite, quæ ex causâ, nemo pro certo tradidit; id certè patuit omnes hujus Regis minas tanquam aquæ bullas uno venti flatu dissipatas evanuisse; nam cum Rege stolido & furioso omne simul bellum Danicum occubuit, hæctenus Saxonix Frisixque & Christianæ religioni cum primis formidabile tam facile Deo Regum consilia, & arma in perniciem Christianorum conflata disjicere. Subrogatus Godefrido in Regnum Hemmingus fratris filius, diversæ indolis Rex; territusque Francorum potentia, & Caroli armis, quæ in Daniam subigendam comparaverat, ultro se ad pacis fœdera obtulit, quæ anno exinde proximo icta. Hæc nimirum illa Nortmannorum tempestas, hoc primum illud fatale bellum, quod D. Ludgerus jam diu ante sibi divinitus ostensum retulit. Cogitârat ille ex bonis paternis Wermij in natali solo haud procul Doccumio Monasterium condere, quo in consilio dum sollicitus versatur ad mare, vidit per somnium ab Aquilone atras primum nubes confurgere, sensimque in globos & formidabilem tempestatem cogi, quæ mox ventorum impetu incussâ magnâ strage Frisiam obrueret; rursusque ab Austro radios promicare, qui cum Sole Oriente totam illam nubium molem discuterent. Hoc interim ille ostento ita perculsus fuit, ut dum manè surgeret, ubertim in lachrymas proruperit; cumque Heriburga soror, quæ tum illi aderat, causam insuetæ tristitiæ percontaretur, frustra, inquit, hic meditamur seminarium Christianæ religionis, aderit funestum tempus, quo Nortmannorum gens in has provincias irruptura prædis & latrocinijs omnia subvertet trahetque post hæc in bella Christianis multo funestiora. Ad quæ Heriburga: faciat Deus ne his malis ego superstes sim; at ille, supervives, inquit, & spectabis, non ego; tandem & Deus quæ ob peccata nostra irrogat, his finem imponet, vertetque in ipsos Nortmannos demum flagella sua. Vaticinium probavit eventus, ut scriptor vitæ ejus enarrat, alteroque hoc post obitum anno fatalis Godefridi irruptio facta est, sed ut ille brevi fraudis domesticæ ferro circumventus perijt, ita Carolus dum vixit, per omnes portus & ostia fluminum totius Gallix & Germanix naves instruxit, munimenta firmavit, excubiasq; disposuit; nequis ullibi Nortmannis ingressus intra Regni limites pateret.

Carolus
castra ad
Visurgim
collocat,
ubi Alera
se miscet.

Godefridus
Rex à
Satellite
interimitur.

Providentia
Dei erga
luos.

Vita D.
Ludg. apud
Brouver.
c. 19.

D. Ludgeri
vaticinium
de Nortmannorū
irruptione.

Eginard. in
vita Caroli.

Carolus
ob Danos
& Nortmannos
omnes
Gallix &

Frifia portus in-
fruit. Idem Ludovicus Pius fecit. Quas deinde Nortmanni post exceffum Ludovici Pij, cum imperium civilibus motibus totum quateretur, irruptiones ad Rhenum fecerint, quas clades Gothorum Wandalarumque inftar Gallia intulerint, fatis temporum illorum fcriptores prodiderunt. At Carolus in praefens dum ad Visurgim morabatur, alio mali nuncio perculfus, intelligit caftellum Hobuchi Albi flumini impositum a Wilfis effe captum, Odonemq; legatum qui cum praefidio Orientalium Saxonum id tenebat, in potestatem hoftium veniffe, ipsum vero caftellum Barbarorum insolentia foleo propemodum aequatum effe, ne quod illic Francorum praefidium deinceps ad tutelam Albis, & fibi ad dominatum, freni inftar inhæreret. Incensus quidem Imperator ad hanc injuriam confestim ulciscendam, confiliumque erat procedere ad Albim, cum longè triftiori nuncio intelligit Pipinum filium Italiae Regem exceffiffe è vitâ. Ejus funeftae mortis praefagium, fi non fuâ potius brevi fubfecuturae Imperator ultima in Godefridum expeditione accepit, cum manè fub lucis crepufculum prodiret è castris; radianti enim lumine fax corufcans & fublimis fereno caelo ad pedes allapfa, Carolum complexa eff: mox equo, cui infidebat, cervice pronâ procumbente, ille excuffus eff, tanto impetu, ut fibula, qua connectebatur fagum, difrupta, baltheufq; in plura fuffra difcerptus fit, & quod dexterâ ferebat haftile, longo fpatio excuffum procurrerit. At mors eo acerbior accidit Imperatori, quod excellenti virtute & magnitudine animi florentem filium inter Regni haeredes amiffiffet. Ad hæc nunciabatur legationes Constantino- poli à Nicephoro Græcorum Imperatore, & Corduba Saracenorum Rege ex Hispania, pacis faciendae caufa, adventare; quibus acceptis, vindictam adverfus Wilfos diftulit in fequentem annum. Inde rebus per Saxoniam compositis, provifis nimirum praefidijs, quibus Albis & Visurgis muniebatur adverfus Danos & Wilfos ceterofq; barbarorum hoftes, ordinatis deinde quæ ad ftatum Ecclefiae, ad Epifcoporum fecuritatem opemque pertinebant, retro à Visurgi ad Rhennm reflexit, redijtque incolumis Aquisgranum ad palatium.

Prodigiu
facis è
caelo lap-
fa ad pe-
des Caro-
li.

Carolus
per West-
faliam re-
dit ad
Rhenum. Postrema hæc Caroli in Saxoniam expeditio fuit, quam quin-
quennio ante obitum ætate canus ac fenio gravior fufcepit; & per-
quam verifimile in hoc per Westfaliam reditu Carolum Mimigardi-
enfi Ecclefiae confuliffè novo, quem dederat, Epifcopo Gerfrido, ac
D. Ludgerum, cujus vivi fe precibus commendarat, etiam mortuum
ac tot caelestibus prodigijs jam illuftrem coluiffè. Aquisgranum
mense demum Octobri regressus, audijt legatos Nicephori Græco-
rum Imperatoris, & Abulaz Saracenorum Regis; cum utroque pax
inita, ictoque foedere reddita eff Nicephoro Venetia, quam anno fu-
periori Pipinus postremo bellorum tropæo subegerat, ducibus in de-
ditionem acceptis.

Auxit

Auxit hoc anno Divorum numerum S. Ida Egberti Westfalix Ducis conjux, quæ ab excessu mariti, ut supra diximus, Hertzfeldiæ se ad Luppiam in diœcesi Monasteriensi abdiderat in domicilium suum extra omnem mortaliũ congressum, quod templo adstruxerat, nunquam exinde visa extra cellam pedem efferre, nisi cum egenis stipem erogaret, quam in rem marmoreum sibi sarcophagum viva paraverat; hunc bis per diem cibus alijsque ad usum pauperum implebat, reliquum tempus precibus & meditentis rerum sacrarum insumptum. Aderat illi Berengerus presbyter ad quotidianum sacrificium & cetera sacrorum opera præstanda, vir pari sanctitate conspicuus; eo divina omnia extremum procurante, 4. Septembris magna sanctimonix fama excessit è vita illataque est honorifico sepulchro, quod in porticu sibi paraverat. Famam sanctitatis, quam viva reliquit, auxere deinde opera posthuma, illa videlicet miracula, quæ ad sepulchrũ ejus edita sunt, ob quorum celebritatem cultumq; incolarum, ossa post anno 980. 6. Kal. Decemb. à Dodone Monasteriensi Episcopo humo levata, cum jam faxea quoque tumba, qua corpus conditum erat, spontè se ab annis multis sensim extulisset, tanquam terræ se tam diu prementi obluctata. Aliæ eo nomine Idæ virgines & viduæ sanctæ; hæc apud nos viduarum sanctarum decus, spreto ad natale solum reditu, Westfaliam exornare voluit, ubi haud procul inde ad Luppiã Carolus M. præclarum illud Leisbornense Monasteriũ virginum condiderat ad Westfalix, & sexus etiã illius sequioris culturam.

Carolus interea Aquisgrani hyemem egit, & pax, quæ inter Imperatorem & Hemmingum Danorum Regem positis utrimq; armis convenerat, ex promissis tantisper servata, dum solemniter & firmiori religionis sacramento firmaretur. Id quidem Imperator statim à discessu ex Westfalia conficere constituerat, verum quæ intervenit hyemis asperitas, quo minus legati commere possent, impediit. Ut primum ergo ob vernum tempus licuit, convenere ex utraque parte ad Eidoram flumen legati, ubi limites Regni Danici & Transalbinæ Saxonix esse diximus. Celebris illa utrimque legatio fuit, & magno apparatu instituta. Missi ab Imperatore duodecim Comites, viri prudentia & auctoritate præstantes, quos inter celebriores, Wala, filius Bernardi Comitis, Burchardus, Unrochus, Vodo, Egbertus, Thodericus, Abbo, Ostdachus, Wigmannus. Ab Hemmingo Daniæ Rege adfuere duo Regis fratres, Harawincus & Agandeo; multi præterea primores ex gente Danicâ & honorati viri, Offredus cognomento Turdimulo, Warsteimus, Swomus, Urinus, Heiligonius, Osfredus de Scornowe, Hebbi & Avingi. Horum auctoritate pax, quæ jam sancita erat, publico utrimq; fidei juramento confirmata est, finemq; habuit bellum Danicum, quod in octavum usque annum à Godefrido Rege magnis animis, ac majori Frisix ac Saxonix periculo tractum arserat.

A a a a

Carolus

Uffingus in
vita ejus.
Surius ad 4
Sept.
Flavens in
vitis SS.
D. Idæ
mors.

Molan. in
nata. Belg.

An. Christi
811.
Imperij
Carol. 11.
Regni
Franc. 44.
In Italia
38.

Vita Caroli
M.

Pax inter
Carolum
& Hem-
mingum
Danorum
Regem
ad Eido-
rum flu-
men per
legatos
confir-
mata.

Helmold.
l. 1. Chron.
Sclavor.
Legatorũ
nomina.

Finis belli Carolus etsi jam senio prægravis pacis & religionis studia unice co-
 Danici leret, nihil tamen sibi de limitibus Transalbinæ Saxoniae semel bello
 octavo partis detrahi passus est; convenitq; inter cetera, ne aut piraticis Gal-
 anno. liae littora, aut Christianos in Frisia & Saxoniam infestarent amplius,
 Eidora li- finesq; Regni sui Eidorum fluvium haberent, cetera transalbinæ Sax-
 mes inter oniae ad Istri usq; flumen Francis manerent. Sed non ideo omne bel-
 Danos & lum ad Aquilonem sopitum erat. Wilsi ac ceteræ Sclavorum trans Al-
 Saxones bim gentes adhuc inquietæ audacesque post Hochburchum castel-
 Francos- lum Francis detractum. Igitur Aquisgrani conventu Regni indicto de
 que. bello consultatum est. Ex eo procerum approbantium consilio Im-
 Carolus tripartito divisi, primum in Hiliones, Wilfos & Scla-
 tripartito exercitu movet in vos ad Albim, alterum in Pannoniam ad controversias Hunnorum &
 Sclavos, Hunnos, Sclavorum finiendas, tertium adversus Brittones eorumq; perfidiam
 & Britto- ulsciscendam, Ducum imperio commissis exercitibus, fuitque omni-
 nes. um felicissima expeditio. Tum verò castellum Hochburgi receptum,
 instauratumq; à Carolo inter cetera, quæ ad Albis ripas struxerat, faci-
 le princeps fuit. Hoc illud nobile castellum esse tradunt, quod Adam⁹

*Adam. Bre-
 menf. lib. 1.
 c. 11.*

*Helmold.
 l. 1. Chron.*

Sclav. c. 3.

Castellum

Hoch-

burg,

quod

Hambur-

gum tra-

dunt, re-

ceptum

& instau-

ratum.

Rembertus

in vita S.

Ansgarii.

Helmold.

lib. 1. c. 3.

Craniz. l. 1.

Metrop.

c. 17.

Capit. ad

leg. Salicam

à Carol. M.

addit.

addit.

addit.

addit.

addit.

addit.

Bremensis Hamaburg, & Helmold⁹ Hammenburg compellat, idem-
 que quod postea communi vocabulo Hamburg est dictum, sedes de-
 cimi Episcopatus per Saxoniam à Carolo M. constituti. quam in rem
 Adamum Bremensem hic repeto : *Quo tempore cum Sclavorum quo-*
que gentes Francorum imperio subijcerentur, Carolus Hammaburg civitatem
Nordalbingorum, exstructâ ibidem Ecclesiâ, Heridago cuidam sancto viro,
quem loci Episcopum designavit, ad regendum commisit; cui etiam propter in-
festationem barbarorum, ubi interdum posset consistere, cellam quandâ in Gal-
lia Rotnach donavit; disponens eandem Hammaburgensem Ecclesiam cunctis
Sclavorum Danorumq; gentibus Metropolim statuere. Quæ res ne perfi-
ceretur, et mors Heridagi presbyteri, et occupatio Regni Carolum impeditit:
 Bella nimirum quæ Godefridus Rex intulit, & frequentes Wilforum
 Sclavorumq; irruptiones. Eadem Helmoldus & Crantzius de hac
 primâ Episcopatus sede tradiderunt. Patris deinde inchoatum opus
 Ludovicus Pius filius explevit, conjunctâque Hamburgensi Ecclesia
 cum Bremensi, D. Ansgarium Nordalbingorum, Danorum, Sueco-
 rum & Sclavorum Archiepiscopum esse voluit. Sanè quàm solli-
 citus fuit Carol⁹ in restaurando Hochburgo castello, redditisq; Chri-
 stianæ religionis trans Albim auspicijs, tanta sibi cura sumpsit Ludo-
 vicus filius voluntatem patris in Hamburgensi Ecclesia reponenda.
 Et per id tempus Caroli M. plura ad Albim fuisse castella Francorum,
 ipsiusq; non modò Hamburgensis, sed & Magdeburgensis urbis pri-
 mordiam tum surgere cœpisse, satis opinor constat ex lege Caroli ad
 Salicam anno III Imperij ejus addita, quæ Cattoni in Magdeburgi
 præfecto ac ceteris mandat, ne arma per partes Saxoniae ad Sclavos
 transportari vendique permittat.

Inter

Inter hæc Imperator ad perlustrandam classẽ, quam anno superio- Carolus
re in littore Belgico instrui mandarat, Bononiam Gallicam & Ganda- ex Belgi-
vum ad Scaldim profectus est; medio deinde Novembri Aquisgra- co Aquis-
num se ad hiberna recepit. Venienti Carolo obviam progressi sunt granum
legati Hemmingi Danorum Regis, Awinus & Hebbi, munera Regis regredius
sui deferentes: auditi & Hunnorum Sclavorumq; legati. Omnium audit le-
horum munus fuit pacem cum Imperatore initam confirmare. For- gatos.
tunatissimus Carolo annus, quo post tot cruenta & assidua bella, do-
mitis omnibus circum se hostibus Græcis, Saracenis, Mauris, Danis,
Sclavis, Hunnis alijsq; barbaris gentibus, Regnum Francicum & Im- Carolus
perium in summa pacis tranquillitate conspexit. Quem ille felicita- testamen-
tis diem in cogitationem mortalitatis vertit, & hoc anno, quodque rum con-
triennio ante obitum factum docet Eginardus, testamentum condi- dit.
dit, convocatis in hanc rem Aquisgranum Episcopis, Abbatibus &
Regni proceribus. Memorabilis tanti Imperatoris ultima sanctissi-
maq; voluntas, quam ex Eginardo hic paucis referam. Facultates om-
nes, quæ vel in auro, vel argento, vel gemmis, vel ornatu regio serva-
bantur, tripartito divisit. Duas tertias portiones in alias viginti & u-
nam describi partes voluit, ut in totidẽ Metropoles distribuarentur,
quot erant in ejus Imperio: Quarum illæ sunt: Roma, Ravenna, Me-
diolanum, Forumiulij, Grad^o, Colonia, Moguntia, Juvayum sive Sa-
lisburgum, Rotomagum, Treviri, Senones, Vesuntium, Lugdunum,
Rhemi, Arelatum, Vienna, Tarantasia, Ebrodunum, Burdigala, Turo-
nes, Bituriges. Eam verò partem, quæ singulis hisce Metropolitanis
obtigisset, dividi rursus in tres alias voluit, quarum unam Ecclesiæ
suæ retineret, cetera relinqueret Episcopis suis suffraganeis, Tertiam
deniq; rerum omnium portionem (quæ cum æquẽ ex auro argento-
que constaret ac priores, adjungi voluit omnem ex ære, ferro aliaque
viliori materia supellectilem, quò partes possent ad plures pervenire)
illam, inquam, tertiam quadrifariam rursus partitus est, ut prior pars
Metropolitæ rursus adjiceretur, alteram liberi ac nepotes obtine-
rent, tertia egenis cederet, ultima deniq; in familiæ ministros servosq;
divideretur. Supererant tres argenteæ mensæ, quarum primam Romæ
donum Basilicæ S. Petri esse voluit, alteram Episcopi Ravennatis Ec-
clesiæ; tertia, unaque aurea mensa hæredibus & pauperibus data.
Conditum id testamentum anno ab Incarnatione Domini Jesu Chri-
sti DCCCXI. regni Francici * XLIII. Italiæ xxxvii. Imperij xi. indictione
iv. Subscribere Episcopi ^a Hildebalduſ, ^b Richolph^o, ^c Arno, ^d Wolfa-
rius, ^e Bernoinus, ^f Laidradus, ^g Joannes, ^h Theodulfus, ⁱ Jesse, ^k Hetto,
^l Waltgaudus. Abbates, Fridegifus, Adalungus, Engelbertus, Jrmino.
Comites, Walach, Meginherius, Othulphus, Stephanus, Unrochus,
Burchardus, Meginhartus, Hatto, Richwinus, Eddo, Erchengarius,
Gerholtus, Bero, Hildigarius, Rhiculfus. Testamentum vel inde om-

* al XLIV.
Italia
xxxviii.
a Colonienſ.
b. Mogunti.
c. Salsbur-
genſis
d. Rhemen-
ſis.
e.
f. Lugda-
nenſis.
g.
h.
i. Ambian-
nenſis.
k.
l. Leodiensſis.

Caroli filij mors.

An. Christi 812.
Imperij Carol. 12.
Regni Franc. 45.
In Italia 39.
An. Franc. Vita Carol. Regin. Egin. in vita Caroli.
Regni Danici in partes Scissio, bellumq; inter Regni æmulos pax Christianorum fuit.

ni posteritatis memoria dignum, quòd ex eo Metropolitanos Regni Francici, Hierarchiam Ecclesiæ & splendorem & Caroli Magni liberalitatem in Ecclesias, religiosos & egenos recognoscas. Imo quota ex his portio filijs & nepotibus obvenit, ut non longè major rebus sacris dono Caroli attributa sit. Et quis facilè Cæsarum & Regum ita gazas suas divisit, ut tam largè Sacerdotes & Christi ministros filijs & nepotibus anteponeret? Nec jam facilè quisquam etiam mirabitur Saxoniam inter Episcopos esse divisam, qui hanc Caroli munificentiam ac ceteras donationes expenderit. Regna interim ac provinciæ, ut supra diximus, ex divisione filijs ac nepotibus manebant, adeoq; Bernardo Pipini filio, etsi ex inconcesso thoro, Italia Caroli donatione cessit. Verùm quæ abdita Dei sunt consilia, aut tanquam augustalis hæc domus ad fastigium suæ felicitatis pervenisset, hoc ipso anno pridie nonas Decembris morte subtractus est Carolus filius, quem ille sui haud absimilem & tot bellorum tropæis per Saxoniam nobilitatum Regni Francici hæredem designarat, unico filiorum relicto Ludovico Pio, ad quem omnia devoluta. Mortem hanc non minus acerbè quàm Pipini filij sensit. Quin Eginhardus: *Mortis filiorum et filie Rothrudis, quæ superiore ante Pipinum anno obierat, pro magnanimitate, qua excellabat, minus patienter tulit, pietate videlicet, quæ non minus insignis erat, compulsus ad lachrymas.*

Exinde Carolus per contemplationem rerum humanarum, tanquam & ipse ad extrema urgeretur, pacis & pietatis studijs se impensus quàm unquam antè dedit. Et Saxoniam Frisiæque ab Aquilone eò minus periculi anno insequenti fuit, quòd Hemmingo Danorum Rege extincto, regnum illud intestinis dissidijs foedè collisum. Affectabant nimirum per ambitionem scepra regni Sigefridus Godefridi Regis nepos, & Amilo Herioldi ante hac Regis nepos, duo potentes & infensi æmuli; scissoque in partes regno, cum alter alteri non cederet, res cruento prælio commissa est, in quo Sigefrido & Amiloni decem millia nongenti & quadraginta pugnatorum utrimq; ceciderunt, exhausta non parum Dania; compertumq; est D. Ludgeri vaticinium, qui prædixerat fore, ut arma quæ in Christianos sumpserat Godefridus Rex, Deus in ipsos Danos per civilia vulnera converteret. At quia Amilonis pars victoria potior, Herioldum & Regnifridum Amilonis fratres geminos sibi Reges delegerunt, quibus & victis parere necesse fuit, tam ægro adhuc & fluctuante, quàm coacto imperio. Nec tamen gens Nortmannorum, quòd hominum multitudine abundaret, piraticis assueta se continuit; ac Galliam cum per pacis foedera infestare non auderet, & Carolus littora omnia præsidijs ac navibus ubique instructis præclusisset, classe prædatoria Hiberniam Scotorum insulam est aggressa. Sed & Scoti Hiberniq; non minus vigiles, commisso cum Nortmannis prælio, prædones hosce ingenti clade

clade affectos coegere turpi fuga per mare in Nortmanniam se recipere. Novi Danorum Reges Herioldus & Regnifridus, etsi magna spirarent adversus Francos, veriti tamen Imperatoris potentiam, missa legatione, pacem, quam Hemmingus Rex fecerat, ratam firmatamque petunt. Simul Hemmingum fratrem, quem Carolus obsidem acceperat, sibi remitti rogant. Eadem denuo pax sequenti anno solemnni ritu cum Danorum Regibus transacta. At nondum per hanc Saxonia Orientalis, qua Albi praecingitur, libera quietaque receptum quidem superiori anno castellum Hochburchi, restauratumque, non ideo tamen Wilfi & Sclavorum gentes, quae immensis spatijs & populis trans Albim ad mare & Vistulam usque fundebantur, domitae, quod infestis excursionibus & populationibus quotidie imminerent, vexarentque; Albis incolas & Francorum praesidia. Adversus has barbaras gentes nova a Carolo expeditio hoc anno imperata; traductoque exercitu, omnes Sclavorum regiones quam latissime spolijs ac caedibus pervagatus est; quibus cladibus gentes illae fractae adductaeque supplices pacem efflagitarunt, datisque obsidibus impetrarunt. Paucis quidem hanc Francorum annales pro instituto suo complexi narrant; verum quia Eginardus perhibet, *omnes barbaras ac feras nationes, qua inter Rhenum et Vistulam fluvios Oceanumque, et Danubium posita, lingua quidem penes similes, moribus vero atque habitu valde dissimiles Germaniam incolunt, ita a Carolo perdomitas esse, ut eas tributarias effecerit*, argumento est Carolum per hanc extrema cum Sclavis bella longemajora confecisse, quam unquam ab alijs in annalium memoriam relata sint. Nec enim per omnem vitam Carolo quicquam majori curae fuit, quam ut subacta firmataque Saxoniam, non tam Regni Franciae fines, quam Christi religionem trans Albim per barbaras nationes proferret. Quod saluberrimum sanctissimumque opus etsi senio jam praefractus, nec multo post morte praereptus exequi non potuerit, filio tamen Ludovico Pio, a quo haec bella patris omni contentione multis expeditionibus excepta, sollicitate commendavit; quanquam non hujus tantum, sed multorum exinde Caesarum, Ottonis cum primis & S. Henrici aliorumque; is labor fuerit, antequam vastissima haec interioris Germaniae regio imperio & Christianae religioni subigeretur. Carolo interim ex jucundissimo fructu partae Saxoniae is felicitatis dies obtigerat, videre provincias inter Rhenum & Albim & trans flumen adeo per Holsatiam ad Danorum fines ex barbaris Christianas, & cultu verae religionis florentissimas. Ubique Episcopi quieti in suis sedibus, ubique collegia Sacerdotum, templa, coetus Christianorum, Carolo dum vixerat sumptus suppeditante. Ita enim Eginardus: *Aedes sacras, ubicunque, in toto regno vetustate collapsas comperit, Pontificibus et Patribus, ad quorum curam pertinebant, ut restaurarentur imperavit.* Inter quae nihil impensius habuit, quam ut novae per Saxoniam erigerentur.

Carolus
adversus
Sclavos
mittit ex-
ercitum,
& ad pa-
cem com-
pellit.
Caroli
Imperium
ad Vistu-
lam usque.

Carolus
quies ubi-
que re-
gno Ec-
clesias
aedificari
aut in-
staurari
mandat.

tur. Inde quotquot primorum Episcoporum Basilicæ sunt, ad Carolum conditorem se referunt. quam in rem, ut ex tabulis donationum constat, certos ubique in fabricas sacrarum ædium census assignavit. Nulla jam fana Deorum, nulla Idola, nulla veteris superstitionis sacrificia, ritus & conventicula tolerabantur, capitali pœnâ interdicta. Læta ubique facies concurrentium populorum ad Christi sacra & Evangelij doctrinam audiendam: quanta olim per cultum inanum Deorum pertinacia, tantum pro Christiana religione certamen; visaq; Saxonia vetus, exuta semel barbarie, transmarinorum Saxonum in Britannia incredibilem pietatem fervoremque æmulari.

An. Christi 813.

Imperij Carol. 13.

Regni Franc. 46.

In Italia

40.

Ann. Francorum.

Carolus

legatos

mittit

Constantinopolim ad pacem cum Græcorum

Imp. firmandam.

Conventum celebrem Aquisgrani

agit, in quo Ludovicum filium Imperatoris & heredem dicit.

Carolus Ludovicum filium coronat.

Præclara Caroli monita ad filium.

Et jam penultimus vitæ annus cum senio morbisque accesserat, agebatque hyemem Carolus Aquisgrani in palatio; ac postquam Amalharium Trevirensis Episcopi ac Petrum Abbatem sub verni temporis initia Constantinopolim legatos misisset ad Michaëlem Imperatorem, qui Nicephoro extincto successerat, ad pacem, quam flagitaverat, confirmandam, ipse in Ardennum nemus venationis oblectamenti causa concessit: mox pedum dolore retractus Aquisgranum redijt, atq; eo malo brevi liberatus magna & Imperatore digna ad Imperij securitatem & Ecclesiæ salutem agitare cœpit; tanquam supremis fatis monitus non prius abiret è vita, quam Imperio & Ecclesiæ maturè & sapientissimè consulisset. Igitur Aquisgrani indicto Episcoporum & procerum conventu, Ludovicum filium Aquitanie Regem ad se evocat, ut Imperatorem & Imperij consortem successoremq; diceret. Magna hæc celebritate & religione peracta sunt, quemadmodum hæc à Thegano perscribuntur. Evocati nimirum erant Aquisgranum cum omni exercitu Episcopi, Abbates, Duces & Comites (eo enim honoris ordine Episcopi semper antegressi ceteros apud Carolum) Quos ubi in palatio præsentibus habuit senectute & canitie venerandus Imperator, affatus benignè & honorificè omnes admonet fidei sibi præstitæ. Inde singulos ordine compellans, rogat utrumne placeat Ludovicum filium consortem Imperij successoremque creare. Ad quæ illi una voce hanc divinitus Imperatori injectam voluntatem esse exclamant, cui refragari nefas sit. Quo responso lætus, die Dominica regio ornatu indutus, ac capite coronam gestans processit ad Basilicam à se constructam, procumbensque cum filio, coronam auream, diversamque ab ea quam in capite gestabat, deponit in ara principe; atq; ut magnarum rerum exordia à Deo caperet, diu multumq; prostratus cum filio ad aram precatus est; post consurgens coram omni Episcoporum & procerum multitudine præclara oratione allocutus filium admonuit, Deum ante omnia diligeret, ejusque præcepta sanctè servaret, Ecclesias Dei defenderet, Sacerdotes honoraret ut patres, populum diligeret ut filios, cœnobiolorum & pauperum se præstaret patronum, sorores ac nepotes in tutelam

lam susciperet, fideles cum primis ministros, quos sciret muneribus non corrumpendos, diligeret, nullum sine causa officio & gradu dignitatis moveret, in superbos & contumaces iusta severitatis poena animadverteret. Demum filium affatus rogavit num sibi obediens esse velit; quo ad omnia se patris mandata nutumque offerente, iussit eum coronam ab altari sumere, & suis manibus capiti imponere. His rite peractis coeptum est solemne Missae sacrificium, quo finito, itum ad palatium & convivium, succollante patrem filio. Eo in conventu simul Bernardo Pipini filio absentis ob egregiam juvenis virtutem Regnum Italiae detulit. Quibus constitutis, filium abs se dimisit in Aquitaniam. Hoc institutum posterius Reges tenuerunt cooptando filios sibi consortes haeredesque imperii; ac postquam inde nascendi conditione, non morum delectu, summa rerum niti coepit, opes Francorum, quae Carolo maximae amplissimaeque fuerunt, interdum attenuatae, mox afflictae, ac demum praecipiti gradu in perniciem prolabi visae sunt. Memorat Sigonius Carolum & Ludovicum cum novis legibus regnum stabilirent, ita de Episcoporum electione sanxisse: *Sacrorum Canonum non ignari, ut Dei nomine sancta Dei Ecclesia suo liberius potiatur honore, assensum Ecclesiastico ordini praebemus, ut Episcopi per electionem cleri et populi secundum statuta Canonum de propria diocesi, remota personarum et munerum acceptatione, ob vitam meritum et sapientiam eligantur*; quo confici vult Carolum decreto Hadriani renunciasse. Unctusne simul solenni ritu sit Ludovicus Imperator, aut a quo id factum sit, nihil ea super re Theganus aut Francorum annales. Verisimile Carolum hunc veterem sacrumque ritum non intermisisse in filio, quem a Clodoveo M. & omnibus inde Francorum Regibus, ac Patre Pipino manasse, ac se a Leone Pontifice Imperatorem oleo sacro perunctum esse noverat, crediturque perpetuus ille ritus Augustalis, quo ab Ottone primo consequentes inde Imperatores inuncti sunt, ad Caroli M. & filiorum nepotumque ejus exempla se referre. Onuphrius quod legerat Pipinum Regem a Bonifacio primo Moguntinorum Archiepiscopo inunctum, omnes inde Imperatores ad Ottonem I. a Moguntinis Archiepiscopis coronatos censuit; quanquam id nullius scriptoris auctoritate ab illo assertum. Alij Ludovici Pij inunctionem Hildebaldo Colonensium Archiepiscopo attribuunt, quod is apud Carolum M. tum honoratissimus fuerit, aulae nimirum Archicapellanus & Cancellarius, quodque Aquisgranum inter Metropolis ejus limites & jurisdictionem id depoposcerit. Res est quae non adeo a priscis scriptoribus comperta. Sub id tempus Carolus Aquisgrani Adalrico Saxonum agros & bona inter Visurgim & Fuldam, quae patri ejus ob praestitam sibi deoque fidem dederat, praclaro ad posteritatem diplomate confirmat. Id quia haecenus in tabulario Corbeiensi delituit, visum est hoc loco in publicam lucem proferre.

*Sigon. l. 4.
de Regno
Italiae.
Electio-
nem Epi-
scoporum
Clero &
populo li-
beram fa-
cit Caro-
lus.*

Diplo-
ma Caroli
quo hoc
anno A-
dalrico
Saxoni ob
fidem
Deo & si-
bi præsti-
tam agros
donatos
confir-
mat.

Karolus serenissimus Augustus à Deo coronatus, Magnus Pacificus Imperator Romanum quæ-
bernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum.
Omnibus fidelibus nostris presentibus & futuris notum sit, quia Asig qui & Adalricus fidelis no-
ster innotuit serenitati nostræ, eo quod pater illius Hiddi, dum ceteri Saxones contra nos infideli-
ter egissent, præfatus Hiddi mallens fidem suam servare, quam cum ceteris infidelibus perse-
verare, relinquens patriam natiuitatis suæ, veniens ad nos, & dum in nostro esset obsequio venit
ad villam, cuius est vocabulum vulvisangar, quam tunc temporis Franci & Saxones pariter in-
habitare videbantur; cupiens ibi manere, sed minimè potuit, tunc pergens ad locum qui dicitur
Hauucobrunno inter Vuiseraa & Puldaa occupavit sibi partem quandam de silva quæ vocatur
Bochonia, quam moriens dereliquit filio suo Asig, qui & Adalricus vocatur; sed postea venientes
Missi nostri ad eadem loca, prædictam silvam ad opus nostrum conquieserunt ad hereditatē scili-
cet Gerhat quondam Ducis. Nos tamen propter fidele servitium prædicti fidelis nostri Asig, siue
patris petitionem ejus ad effectum perducere volentes, in eadem silva in loco memorato, ubi pa-
ter ejus Hiddi illud proprium, quod in eorum lingua Bivanc vocatur, fecisse cognoscitur, duas
leugas in longum & duas in latum, & sex in circuitu illi & heredibus ejus concessimus ad ha-
bendum. Sed pro integra firmitate ad nostram accedens clementiam postulavit Celsitudini nos-
træ, ut nostræ auctoritatis præceptum ei confirmare deberemus. Quatenus ipse & heredes illius
perennis temporibus, absq; alicujus præjudicio tenere, & possidere quieto ordine deberent. Cujus
petitionem non abnuentes, sicut unicuique fidelium nostrorum justè & rationabiliter petentium,
ita concessisse atq; in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus fideli-
um nostrorum presentium scilicet & futurorum præfatum Asig, qui & Adalricus, vel heredes il-
lius de hoc proviso superius memorato, quod in lingua eorum Bivanc dicitur expoliare & in-
quietare ullo quoque tempore præsumat, sed liceat ei sicut diximus per hoc nostrum præceptum ipsam
terram, quantumcunque pater ejus occupavit, & ei in hereditatem dimisit, omni tempore tenere
atq; possidere. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora melius conser-
vetur, de annulo nostro subter sigillare iussimus.

Witherus Diaconus ad vicem Hieremiæ recognovi.

(L. S.)

Data VII. Id. Maj. anno Christo propitio Imperij nostri XIII. Regni vero in Francia XLV. atq; in
Italia XXXVIII. Indictione VI. actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Quinque
postremæ
Synodi
per Gal-
liam &
Germani-
am ex Ca-
roli volū-
tate & or-
dinatio-
ne.

Franc. ann.
Eginard.
in vita Ca-
roli.
Baronius ad
an 813.
num. 16.

Carolus exinde, ut Ecclesiæ non minus quàm Imperij salutem pro-
videret, ipsedemq; artibus ac præsidij Regnum firmaret quibus excec-
rat, mense Majo & Junio per universam Franciam diversis in locis
quinque Episcoporum concilia ad cleri populiq; mores formandos
indici iussit, quemadmodum hæc Francorum annales & Eginardus
tradunt. Quorum unum Moguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis,
quartum Cabillone, quintum Arelate congregatum fuit. Patrum scitis cun-
cta integrè subjecit, ut decernendi, quod in rem foret, auctoritatem
illis plenissimam relinqueret. Quæ postquam habita sunt, constitutio-
nes, quæ in singulis factæ sunt, collatione coram Imperatore habitæ, ad tabula-
ria Episcoporum et palatia relata sunt. Hæc illæ Synodi, hi Canones sin-
gulorum, qui inter publica conciliorum acta prostant non sine præ-
clarâ testificatione, quæ religio Carolo M. Imperatore culta fuerit
per Germaniam & Romanum imperium, ut vel hæc quina concilia, si
cetera ex Caroli ævo deessent, jugulationes hæresum omnium nostri
temporis esse possint, digna sanè, inquit Baronius, quæ pervolvantur.

Inter hæc Moguntinum, quod Austrasiæ Saxoniamq; nostræ fuit,
cum primis celebre. Habitum id v. Idus Junij in claustris S. Albani,
divi.

divisumque in tres ordines, quorum primus triginta Episcoporum, interque hos tres Archiepiscopi Hildebaldus Colonienſis, & ſacri palatii Archicapellanus, Richolphus Moguntinus, & Arno Salisburgenſis Archiepiſcopus, qui & *Miſſos Dominicos* ſe vocant, eo quo ſupra diximus muneris ornamento. Hi cum Episcopis ſuis cleri populique mores cumprimis formandos ſumpſerunt. Alter ordo viginti quinque Abbatum fuit, quibus ea, quæ ad diſciplinam Monachorum & religioſorum ordinandam poſcebantur, commiſſa. Tertius comitum & iudicum, qui profanorum cauſas & querelas audirent, & iuſtitia legibus conſulerent. Hoc more mixtas ſemper ſynodos habuit Carolus, Francorumque Reges, relicto Episcopis iure ſacrorum integro, ut in his præſcribant decidantque pro auctoritate ſua. Haud dubium quin & multi Saxoniarum Episcopos ſuos Metropolitanos conſecuti interfuerint, quorum nomina vetuſtas nobis ſubtraxit. Præſes huius Concilij Hildebaldus Colonienſis Archiepiſcopus ob ætatis venerationem & auctoritatem, qua pollebat apud Imperatorem, creditur, qui ob id primus etiam inter Archiepiſcopos memoratur.

Lubet nunc ipſa Concilij verba referre, ut de ſynodorum, quæ ſub Francorum Regibus, & Carolo M. ſunt habitæ, inſtituto, forma ac ratione cognoſcatur, quæ tantopere ab adverſarijs horum temporum ex alienâ religione agitantur, tanquam tota harum ſynodorum præſcriptarumque in his legum auctoritas penes Carolum M. & politicos Principes fuerit: nec aliò hæc introducunt, quam ut Episcopis ac cæteris Eccleſiæ præſulibus ſacram poteſtatem derogent, Eccleſiamque, quæ Carolo M. tempore floruit, ſectariorum congregationibus ſimilem nobis fingant, populoque per fraudes obtrudant. Ita enim Patres in præſatione huius concilij. *Incipientes igitur in nomine Domini communi conſenſu et voluntate tractare pariter de ſtatu veræ religionis, ac de utilitate et proſectu Chriſtianæ plebis, convenit nobis, de noſtro communi collegio clericorum, ſeu laicorum, tres facere turmas, ſicut et fecimus. In prima autem turma conſederunt Episcopos cum quibusdam notarijs, legentes atque tractantes ſanctum Evangelium, nec non Epistoſas et actus Apoſtolorum, Canones quoque, ac diverſa ſanctorum patrum opuscula, paſtoralemque librum Gregorij, cum cæteris ſacris dogmatibus: diligenti ſtudio perquirentes, quibus modis ſtatum Eccleſiæ Dei, et Chriſtianæ plebis proſectum ſana doctrina et exemplis iuſtitia inconcuſſum, largiente gratia Dei, perficere et conſervare potuiſſent. In alia verò turma conſederunt Abbates ac probati monachi, regulam S. Benedicte legentes, atque tractantes diligenter, qualiter monachorum vitam in meliorem ſtatum, atque augmentum cum Dei gratia perducere potuiſſent. In tertia denique turma ſederunt comites et iudices in mundanis legibus decedentes, vulgi iuſtitias perquirentes, omniumque advenientium cauſas diligenter examinantes, modis quibus poterant iuſtitias terminantes.*

Multa in eo Concilio ſancita ſunt: Fides cumprimis non alia

Bbbb

colatur,

Romanus ordo in Ecclesijs Germaniæ observatus. colatur, quam quæ bonis operibus viva atque integra sit. Sacramentum Baptismi in singulis parœcijs uno apud omnes ritu secundum Romanum ordinem administretur. Pupillorum & pauperum causæ ab omnibus justæ tradantur, non Episcopo, non Abbati, non Comiti fas sit bona illorum mala fide emere, aut artibus circumvenire minus potentes. Episcopis libera sit potestas bona Ecclesiarum suarum administrandi; cum his Comites ac Judices conspirent, ne qua lex justa in aliquo depravetur. Clerici ac Canonici pro instituto suo vivant, nihil sine Episcopi sui facultate invertant agantve. Simul manducent, simul dormiant, ubi his facultas suppetit, eodemque in claustro permanent, manè frequentando lectionem sacram, quam & in mensa audiant: magistris suis juxta Canonum præscripta obediant, virginum ac viduarum consortia, cum primis fæminarum contubernia subterfugiant; scholæ ubiq; instituantur, quo pueri symbolum fidei, orationem Dominicam & fidei rudimenta probè addiscant. Monachi intra claustra se contineant, foris nec edant nec bibant sine Abbatis facultate. Sacerdotes, qui in Monasterijs puellarum sacrificium Missæ peragunt, abrupto omni colloquio & consuetudine se domum referant. Abbatissæ monialium & puellarû (quo virginum harum cœtus satis distinguuntur,) ita suas contineant, ne evagentur extra claustra; istic illæ secundum institutum D. Benedicti, hæ canonicè ac more suo vivant, neque fas sit ipsas Abbatissas sine Episcopi consilio & voluntate exire è claustris. Missi Domini cum Episcopis collegia & cœnobîa dioecesium perlustrent, ne quid ulla in parte desit: conciones ad populum per absentiam, aut morbum Episcopi dominicis & festis diebus non intermittantur. Omnes festi per annum dies, sive illi celebres sint Paschæ, Natalis Christi, Pentecostes, Ascensionis, sive sanctorum, ut B. Virginis & Apostolorum aliorumq; Divorum recepti: ad hæc dies jejuniorum, interq; hos quatuor temporum, litanîæ Rogationum tempore ac cetera ex præcepto & veteri Ecclesiæ ritu servantur. Ecclesiasticis in posterum omnis armorum usus, quibus ob frequentia adversus paganos bella assueverant, interdictus sit, & quæ in hanc rem quinquaginta sex decretis saluberrimè sanctissimeque clero, religiosis & populo præscribuntur.

Monasteria Monialium & puellarû seu Canonissarum. Missi Domini.

Convenère postea eodem anno Episcopi, post habitas in suis locis supra relatas Synodos Aquisgrani, in quo congressu illud Caroli M. Capitulare tanquam per compendium cæterarum quinque Synodorum est sancitum, quod à Sirmondo viginti octo legibus relatatum est. Ex hoc eodem, ut interpretor, conventu Aquisgranensi, quemadmodum Francorum annales perhibent, missi sunt hoc anno Francorum & Saxonum proceres trans Albim fluvium ad confinia Nordmannorum, qui petitam à Danis pacem componerent, fratremq; Regis, quem Carolus tenebat obsidem, reciperent. Successit res ex vo-

to;

to; aderant à Carolo sedecim legati ex proceribus ad fines Danorum: occurrere totidē ex primoribus eorum: iētum fœdus, & pax utrinq; jurejurando confirmata, redditusq; Regum frater; quamvis ipsi Reges per id tempus domi non essent, quòd ad Westerfeldam, quæ Danorum regio est inter Septentrionem & Occidentem, qua Britannia respicit, cum exercitu processissent, ad subigendum Principem populūq; ejus loci rebellantem; quibus perdomitis, cum victores rediissent, nova procella intestino bello concussit Daniam. Quippe Godefridi Regis filij multiq; ex Danorum primoribus, quos superior tempestas ejecerat exules in Sueciam, facta conspiratione, copias undiq; contrahunt, bellumque inferunt; quibus cum per factionem se popularium Danorum turbæ conjungerent, commisso prælio Herioldum & Reginfridum, haud magno labore Regno exturbant. Illi altero abhinc anno reparatis viribus Godefridi filios bello adorti sunt, rursūque cruentā acie decertatum est, qua Reginfridus alter Regum & natu major filiorum Godefridi occubuere. At Herioldus cum rebus suis diffideret, postea ad Ludovicum Imperatorem confugit, quem Ludovicus in tutelam susceptum in Saxoniam ire, & opportunum tempus, quo in Regnum collocaret, expectare jussit. Hic ille Herioldus, qui haud multò post Moguntia suscepto Baptismo Christianum se professus est, quod ad annum Christi DCCCXXVI. memorant Francorum annales. A deo rursū Ludgeri vaticinium comperit ex vero, fore ut quibus armis Christianos divexarent Dani, ea per intestina dissidia in se converterent.

Dania
opportu-
ne novis
turbis dis-
fidet.

Mense Majo hujus anni pons, quem apud Moguntiacum Carolus Rheno imposuerat ad traducendos exercitus in Saxoniam, deflagavit. Decem omnino annos Carolus in structura hujus pontis ex ligno contexti consumperat, labore tam ingenti & opere tam admirabili, quemadmodum Eginardus tradidit, ut orbi cœvum destinaret, quem nec casus humanus, nec hostium manus dissolutura credebatur. Verū opus illud tam firmum solidumque, quod vel ipse Cæsar Julius Cæsar admiratus fuisset, intra tres horas incendio absumptum est, ut præter ea, quæ aquis integebantur, ne hastula quidem tignusve superfuerit. Quo audito constituit Capideum pontem reparare, sed morte præreptus est; eò id inter præfagia, quæ Caroli mortem prænunciarent, relatum; qualia multa per id tempus observata; nam præter frequentes Lunæ Solisque defectiones, festo Ascensionis die Aquisgrani porticus, quam inter Basilicam & palatium operosa mole construxerat, subita ruina ad fundamentum usque collapsa est. Accessit creber palatij Aquensis tremor, & in parte ædium, qua versabatur, laqueariorum crepitus: tacta etiam de cœlo, in qua postea sepultus est, Basilica, malumque aureum, quo recti culmen exornatum erat, iētū fulminis disiectum projectumque supra domum, quam

Pons Mo-
guntia
igne ab-
sumptus,

Prodigia
ac præfa-
gia ante
Caroli
obitum.

Hildebaldus Pontifex incolebat. Erat in margine coronæ intra eandem Basilicam scriptus *conditor Carolus Princeps*, quod postremum Principis nomen paucis ante mortem mensibus ita deletum est, ut ne vestigium quidem appareret; verum ut superiora omnia dissimulavit tanquam ad se nihil pertinerent, ita è cœlo sæpe præmonstrantur magnæ calamitates magnorumque Principum casus; & Carolus tanquam cœlesti arcanoque præfagio admoneretur, postremum vitæ tempus totum pietatis studijs impensius quàm unquam antè infumebat, corpus cilicij, & mentem pio dolore affligendo.

An. Christi
814.
Imperij
Carol. 14.
Regni
Franc. 47.
In Italia
41.

Caroli
mors.

Eucharistia & oleo sacro præmunitur.

Crucis signo se moriturus conformat.

Caroli.

Sepultura Caroli.

Reliquiæ in tumulo cum corpore illatæ.

Crux & imago B. Virginis à D. Luca depicta.

Pera peregrinantis Caroli.

Cilicium Caroli.

Engolism. in Vita Caroli.

Jam senium, jam morbi decoxerant illecebras omnium vitorum, ultimumque vitæ spatium totum pœnitentia occupabat, dum febrim admodum gravi tentari cœptus Aquisgrani in palatio; quâ decumbens abstinebat à cibis, solo potu eoque infrequenti corpus fovendo, ratus inedia hunc morbum posse depelli. Sed cum pleuritis accederet, septimo postquam decubuit die, passus corpore Christi, desijt vivere. Auctor est Theganus, Carolum pridie quàm moreretur jussisse ad se venire Hildebaldum Coloniensem Pontificem, à quo Sacramenta corporis & sanguinis Christi perceperit, Christiana mortis præsidia; inde (quod Engolismensis addit,) oleo sacro inunctum esse ab Episcopis, alteraque die extensa manu dextera consignasse crucis signo frontem, pectus & totum corpus; mox postquam suprema hæc verba: *In manus tuas commendo spiritum meum*, pronunciaisset, decessisse 28. Jan. hora diei tertia anno ætatis 72, Regni Francici 47. Imperij 14. Corpus ejus lotum conditumque Aquisgrani, eodem, quo excesserat die, ea in Basilica, quæ ab ipso tanto sumptu tantaque magnificentia exstructa erat. Nec alio aspectu humatus quàm vixerat Imperator, indutus quippe Augustalibus ornamentis, collocatusque in sede altera manu sceptrum, altera aureum Evangeliorum codicem gestans (is ille liber, super quo Imperatores coronandi solenne juramentum dicere soliti) capiti diadema impositum, facies sudario obtecta; ac ne caput in alterutram partem inclinaret, aurea catena revinctum. E collo tres lipsanorum hierothecæ suspensæ, quarum una in formam crucis elaborata segmentum Dominicæ crucis, altera capillos quosdam sanctissimæ virginis, tertia effigiem virginis à D. Luca depictam continebat. Fama est, hæc thecas è collo gestasse Carolum, quoties militares expeditiones sumptæ, aut in hostem eundum fuit. Adjectum præterea aureum scutum, quo à Leone Pontifice donatus fuerat, aureaque pera, quam Romam peregrinantium ritu profecturus portare solitus. Pulcherrimum inter hæc decus cilicium fuit appositum, illud nimirum pietatis insigne, quo corpus nemine ferè conscio afflictere in more habuit. Marmorei sepulchri, quod auro obductus coronat arcus, hæc epigraphe:

Sub hoc conditorio situs est corpus Caroli, Magni atque Orthodoxi Impera-

Imperatoris, qui regnum Francorum nobiliter ampliavit, et per annos XLVII. feliciter * tenuit. Decessit septuagenarius anno Domini DCCCXIV. Indictione VII. v. Calendas Februarij.

* al. rexii.

Inscriptio brevis, quæ magnitudinem Caroli non exæquat; nam verè Imperator pace, bello & religione incomparabilis, etiam tum cum Magnus diceretur, omnium regum & Cæsarum Maximus haberi poterat, cui hætenus nec in Constantino & Theodosio M. similem, nec exinde ætas inter Christianos post Ottonem M. dedit parem. Satis hæc ex illis, quæ hætenus perscripsimus, & quæ Eginhardus de Carolo retulit æstimantur. Quippè ad res magnas, quæ per eum Deus geri voluit, sortitus ingenium perspicax exporrectumque ad omnia, ac bellicis cum primis artibus natum. Mores quibus se omnibus commendaret suaves, ipsis etiam hostibus & barbaris grati, ideo nulla unquam crudelitatis nota adhæsit. Prudentiæ, justitiæ & fortitudinis laude nulli unquam regum secundus: constantiâ admirabilis, quem nulli unquam adversi casus, nulli labores fregere. Ita prosperâ fortunâ usus, Deo moderante arma & consilia, tanquam fortunam in potestate haberet, nunquam ad bellum processit, nisi pace in omnem prius modum tentata, atque in ipso belli ardore pacis magis cupidus quàm hostilis sanguinis. Satis id testantur tot fœdera cum rebelli Saxonum gente toties repetita, dubium ut reliquerit, majorne Caroli clementia, quàm barbarorum perfidia fuerit, quod servare hostem semper suo bono, quàm suo malo perdere voluerit. Eò fortunatissimus inter omnes Francorum Reges Franciæ Regnum in duplum auxit: Ita enim Eginhardus: *Nam cum prius non amplius, quàm ea pars Gallia, quæ inter Rhenum et Ligerim Oceanumque ac mare Balearicum jacet, et pars Germania, quæ inter Saxoniam et Danubium Rhenumque ac Salam fluvium, qui Thuringos et Sorabos dividit posita ac à Francis Orientalibus incolitur, et præter hæc Alemanni atque Bajoarj ad regni Francici potestatem pertinerent: Ipse per bella memorata primò A-*

Carolus verè Magnus Imperator.

Carolus quantum auxerit Francicū Regnum.

propa-

Bellum
Saxonie
Carolo
gloriosis-
simum.

propagavit ut quod de Romano Imperio Pompejus quondam, id de suo Carolus affirmare possit, se ubi hactenus fines fuerint, medullum fecisse. Et verò cum omnes hæc provincias ac regna justis armis acquisierit, tum nullum illi bellum gloriosius quàm Saxonicum fuit. Italia subacta, ut Pontificem & Romanam Ecclesiam à Longobardorum injurijs & gravi servitutis jugo liberaret. Aquitania, Vasconia & Hispania magnam partem perdomita, quò Christianos à vexatione & tyrannide Saracenorum eximeret. Pannonia ceteræque regiones obritæ armis haud alia bellandi causa, quàm ut prædatrices hæc gentes à populationibus arceret. Saxoniam verò bello primùm aggressus est ad prohibendas vindicandasq; incursiones, quibus feroces illi populi jam tot annis fines Francorum transgressi circumquaque infestarent Christianos; tum vel maximè, ut Christianam religionem inter barbaras gentes, à quibus ipsi Franci primas origines duxerant, proferret, referretque in natale solum legem & doctrinam æternæ vitæ, ex quo ipsi Franci vitalem spiritum hauserant. Et cum bellum hoc longè ceteris difficilius & periculosius experiretur, per fugio ad Deum votoque concepto Saxoniam Christo & Christianæ religioni victam obtulit. Eò omnis hic Caroli labor, ceteris etiam bellis posthabitis, omnis Francorum vis & potentia, & tota vitæ ætas insumpta; ac postquam eam Christianæ religioni submiserat, etiam à Danorum, Sclavorum ac finitimorum barbarorum injurijs præmunitam securamque reliquit. Cetera quæ adjecit regna, Franciæ hæreditatem, Saxoniam Christi simul patrimonium esse voluit. Ob id quod in nulla debellata provincia fecit, Saxoniam inter Episcopos divisit, totamque regionem in octo amplissimas primùm dioceses partitus est, singulisque Episcopis præter decimas opulentum patrimonium adscripsit, uti hæc supra docuimus. Additi deinde duo Episcopatus Schidrensis & Hamburgensis, quem postremum Ludovicus Pius integrè dotavit, descripsitque suis limitibus.

Caroli liberalitas
in Ecclesia.

Palatiâ à
Carolo
cõstructa.

Haud minor in ceteris religiosissimus Imperator, maximè erga Ecclesiam sedemque Romanam, Pontificem veneratus est, ut patrem & patrimonium Petri & Basilicâ ejus, opulentissimis donis bonisq; auxit; qua liberalitate omnes Regni Francici Ecclesias, cœnobia & egenorum contubernia complexus, incredibile quot ubique liberalitatis monumenta reliquerit. Ferunt tot ab eo cœnobia condita, quot elementa sunt literarum apud Latinos. Nec largitio intra Europam se continuit. Missi cum pecunia in Asiam & Africam: missi Hierosolymam, Alexandriam atque Carthaginem, qui Christianos vel captivos, vel inopes levarent. Vel inde tam sollicitè exterorum regum cum primisque Saracenorum Principum amicitiam coluit, ut Christianos mitius atque benignius tractarent. Bellis licet continuis occupatissim⁹, ædificia tamen multa ad Regni decorem alibi inchoavit,

vit, alibi perfecit. Inter quæ Aquisgranense palatium dignum Imperatoriâ sede; alterum Ingelhemij haud procul Moguntia ad Rhenum, in natali, ut perhibent solo: tertium Neomagi ad Vahalim. Sed nihil illi impensius quàm basilicas & sacras ædes exstruere, aut vetustate collapsas restaurare. Id ne intermitteretur, imperatum Episcopis, largèque subministratæ sunt impensæ. Eò nulla per Saxoniam Cathedralis Basilica, quæ ad Carolum conditorem se non referat, nulla quæ non fabricæ bona ex fundis & decimis à Carolo percenset; quanquam eæ post ubique magnificentius exstructæ sint, crescente populi magnitudine & Episcoporum opulentia. Aquisgranensis Basilica ferè magnificentior, quam marmore ex Italia advecto dotatamque omni sacrorum thesauro reliquis augustiorem esse voluit, quemadmodum ad nostram ætatem illud regij & Imperatorij operis monumentum aspicitur. Pari munificentia exterorum regum legati ab eo excepti, majoribusq; semper exornati donis, quàm venerant, in quo nulli unquam orbis Monarchæ cedere visus est; eaque erat claritudo nominis in Carolo, ut ex omni orbis plaga ad eum à regibus ultro mitterentur, quibus aut amicitiam & fœdus prentarent, aut majestati ejus obsequium deferrent. Virtutes Imperatorias exornabat egregia in Deum pietas, quippe qui Ecclesiam manè & vesperi, nocturnis itidem horis, ac sacrificij cum primis tempore, ni in valetudo impediret, frequentaret. Qua legendi psallendique disciplina scitè imbutus erat, hanc per omnes Franciæ & Saxoniam Ecclesias abs se emendatam diligenter servari mandavit, ob id frequentissimè visus psallentium choros intrare, & cum clero voce licet submissiore canere. Omnium deinde scientiarum artes, quas à puero didicerat, apprimè callebat, Grammaticam videlicet, Dialecticam, Astronomiam, Musicam, Historias, sacras literas, Canonesq; exacte complexus Græcè præterea non minus quàm latinè doctus; quanquam Græcam linguâ scitè magis intelligeret, quàm ut eâ expedite loqueretur; nactus ad hanc rem crudissimos magistros, Petrum Pisanum, à quo Grammaticam edoctus, Albinum sive Alcuinum, virum omnium scientiarum peritissimum, à quo Philosophiam, Astronomiam, & sacrarum literarum præcepta didicit. Hunc ob id ex Anglia evocavit, & quòd Saxonici generis esset, dilexit impensius. Usus præterea est eo viro ad excitandas communicandasq; scientias per Franciam, Germaniam & Saxoniam; quemadmodum & ceteros viros doctos undiq; conquisitos admirabili benevolentia est profecutus. Ad hunc modum filios primùm liberalibus artibus imbui mandabat, quos deinde per ætatem militiae idoneos more Francorum equitando, venando, tractandoque arma exerceri voluit, ut haud facile dixeris, sagone an toga Imperator clarior. Mirum quibus legibus tam sacris quàm civilibus Remp. & Ecclesiam exornarit, ætate bella, hyeme

Pietas
Caroli.Scientiæ
Caroli.Legibus
optimis
Ecclesiâ

& Remp.
consti-
tuit.

Capit. lib. 3.
s. 16. lib. 3.
s. 64.

Carolus
ventis &
mensibus
nomina
indidit
Francica
lingua.

hyeme disciplinam publicam tractando. Eam in rem tot synodi Episcoporum auctoritate habitæ, quarum decreta ad formandos Cleri populique mores ad se defertri voluit, quo & suâ auctoritate atque ope ad effectum venirent. Inde Imperium religione florentissimum, pace quietissimum, & fori utriusque disciplina temperatissimum habuit, bellis ferè cum exteris & barbaris solum extra Franciæ Regnum occupatus. Tam in legibus sancendis accuratus, ut omnium nationum, quæ ejus imperio continebantur, jura, quæ scripta non erant, describi, & in tabulas referri mandarit. Ipse non modò per hebdomadam certa die ad audiendas causas pro tribunali sedit; Sed inter calceandum amiciendumque admittebat amicos & Comites, auditisque litigantibus, causas decidebat. Utque ad præclara heroum facta imitanda juvenum animos excitaret, jussit & barbara antiquissimaque gentis carmina, quibus Regum & Principum facinora canebantur, colligi describique patrio cum primis sermone, qui Francicus erat, delectatus; in quo exornando Grammaticam inchoavit, indicemque conscripsit; ex illo ventis & mensibus nomina ex Francico seu Teutonico sermone indidit, expunctis veteribus latinis & barbaris appellationibus, quo Principem gente Francum Germanumque agnosceres. Hæc illa mensium & ventorû nomina quibus etiamnum utimur. Habitum cultumque corporis haud alium ferè quàm Francicum sumpsit. Rara apud eum convivia, quæ solemnibus tantummodo festis præbita. Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis posita; vini & omnis potus modicus, nec ultra ferè quam tertium bibere in cœnâ visus. Noctibus ita dormiebat, ut somnum quater ac sæpius expergiscendo interrumperet. Corpore fuit amplo & robusto, statura procerâ, quæ tamen justam non admodum excederet septem sui corporis pedum: vertice rotundato, oculis prægrandibus radiantibusque, naso supra mediocritatem magno, cæsarie, quæ jam canis inspersa erat, veneranda, fronte serena & exporrecta: inerat ori regia dignitas, corpori majestas, seu stantem cerneres, seu sedentem, cervix tamen brevior & obesior, venterque projectior, quem artuum reliquorum granditas excusabat, incessu firmo & virili; sed his animi erat dotibus multò præstantior, quippe qui orbem terrarum, rerum gestarum magnitudine, ac nominis suis gloria implevit. In tanto tamen omnium virtutum ornamento unus Carolo adhæsit nævus, quòd in mulieres pronior; nam præter quatuor uxores ductas pluribus se miscuit, tanquam huic uni culpæ permissus succumbere, ut ex tantâ felicitate, qua humana prope supergressus, fragilitatem hominis in Augustali trabea disceret, agnosceretque; nihil esse tam absolutum sanumve in humanis, quod non medico suo indigeat. Attamen hoc delictum ita postremo vitæ tempore emendavit expiavitque poenitentia, ut in Divorum etiam numerum adscriptus sit. Nec incongruè

congruè Francicum Davidem cum scriptore fastorum Laurisheimensium appellaveris, quem ille Hebræorum Regem cum fortitudine bellicâ, clementia in hostes, religione in Deum, scientia rerum sacrarum, curaq; divini cultus, si quis alijs inter Christianos principes exæquavit, tum vel maximè poenitenti a& sanctimonia secutus est. Et nos, qui post origines Francorum, quos ex Westfalia deduximus, resq; ab eâ gente bello paceq; præclare gestas, ac deinde Francorum Regum bella cum Saxonibus hætenus persecuti sumus, etsi ad Caroli præclara facinora scribenda multa excitare potuerint, quòd ex eadem Francorum gente gloriosissimum hunc Regem primum Romani & Occidentis Imperij, ad Francos Germanosq; translati, conditorem veneremur; tum unicè nobis propositum fuit Saxoniam Christianam, quod ceteris scriptoribus haud perinde curæ fuit, in conspectum aliquem dare. Id desideratissimum tot ante ipsum sæculis opus Deus tandem per hunc admirandum Regem atque Imperatorem post tot Francorum Regum bella cum Saxonum gente, & post Apostolicorum virorum incassum prope tentatos labores confici voluit, ideo Carolo id post Deum Divosque cum primis grati ac memores hujus beneficii debemus. Ille nimirum, ut supra docuimus, gentem hanc præferocem triginta annorum bellis fregit subegitque: ille comminutis Idolis, subversis inanium Deorum fanis, proscripta detestabili populorum superstitione Christianos primum Sacerdotes & Episcopos liberè introduxit, Saxoniamque à se debellatam in dioceses Episcoporum divisit, quorum opera & contento labore Evangelij doctrina profeminata, ac majores nostri à servitute dæmonum ad veri Dei cultum perducti sunt. Hætenus Saxonia nullum Sacerdotem Christianum passa, quem non exilio aut morte mulcicaret; at Carolus demum adeo sibi Saxoniam vindicare visus, nullum ille ut in ea incolam ferret, quin ex sancita abs se lege aut ad Baptismi lavacrum veniret, aut exul migraret. Quapropter scriptores non pauci nostris Carolum Saxoniam Apostolum compellant, quo cognomento five armatum five rogatum intuearis, haud immeritò condecoratus videri poterit. Sed fatalis ac deploranda rerum conversio; quam Christi religionem Saxonia primùm Carolo M. Imperatore & Hadriano II. Pontifice Maximo suscepit, hanc Carolo V. Imperatore, & Hadriano VI. Pontifice per Lutheri hæresin abjecit, quemadmodum id ipse Hadrianus Pontifex Joanni Friderico Saxoniam Electori in præclarâ illa Apostolicæ vocis epistolâ exprobat. Viderint nunc Saxones nostri, utrumne consultius sit eam religionem retinere ad salutem, quæ à Carolo M. & tot Apostolicis viris sanctissimisq; Episcopis ac Sacerdotibus introducta est, & inde ad nostrâ usq; ætatem cultu tot Cæsarum, Regum ac Principum, tot consequentium Episcoporum & Sacerdotum tanta ubiq; populorum consensione intaminata

Cccc

stetit;

Chron. Laurisheim. ad an. DCCC.

Poet Anonym. lib. 5. sub. fin. Auct. vita Meinw. num. 2. Rolewing. l. 2. v. 10. de laud. Westf.

stetit; an verò post unius desertoris Monachi classicum, novam & inauditam hæctenus per Germaniam sectari doctrinam, quæ in tot demum sectas divisa est, ut vel ex his omnibus utrite committas, tam incertum sit, quàm illæ pugnantibus adhuc inter se sententijs digladiantur.

Abdita hæc mortalibus Dei judicia, quæ haud aliter fere quàm ex impleta scelerum mensura speculari fas erit. Nimirum cum Orientis regna à prisca majorum religione desciscerent, abirentque in innumeras hæresum sectas, illuxit Occidenti Evangelij lumen; atque eo rursus per varias hærefes lacerato, religio ex his Borealibus plagis ad insulas longè, ut Vates sacer dixit, atq; ad ultimas Indiarum terras demigravit, tanquam quibus causis alibi pulsa ad nos intravit, eisdem denuo demigrarit, utrumne reditura aliquando (quod in Hispaniâ & Galliâ eiectis Gothis, Wandalis, & Saracenis factum vidimus) an desertura hæc Saxoniarum & Boreales provincias, quemadmodum Africa & tot Orientis regna in Barbarorum manus & superstitionem rediere, non est humani ingenij consilijque pervestigare. Ceterum Caroli morte vulgatâ, Franciæ Regnum totumque Imperium ingenti Christianorum luctu completum est, passimque auditæ lamentantium voces, orbis patrem, Ecclesiæ defensorem, belli fulmen, Barbarorum domitorem, columen Imperij, & præsidium religionis subtractum esse. Pervasit hic quoque dolor paganorum animos, quòd justitiæ pacisque amantem Principem amisisse se dicerent.

Ludovicus filius, quem jam Regni Francici & Imperij successorem dixerat, audito patris excessu intra trigesimum ex Aquitania diem advolavit Aquisgranum, summoque omnium procerum consensu Imperator receptus est. Et ille nihil sollicitius habuit, quàm ut Patri justa persolveret, atque ea, quæ Pater testamento scripserat, ritè exequeretur. Inde Imperium magno animo curaque complexus legationes Pontificis aliorumque Regum ac Ducum audivit. Lotharium filium in Bavariam, Pipinum in Aquitaniam moderatores ire jussit. Tertium, Ludovicum nomine, filium integerrimum, quem postea Germania Regem habuit, à latere suo discedere renuit. Ipse conventu Episcoporum & procerum Aquisgrani habito, justitiæ primum consultum voluit. Eò mox in omnes provincias & Regni fines missi legati, qui populi onera levarent, Transalbinorum cum primis, quos olim à Carolo captos distractosque per diversas provincias remisit in sedes suas, ratus vi & timore coercitos hæctenus, amore & beneficijs arctius in fide & obsequio retineri posse. Et jam Saxones, ne quid de ceteris dicam, ita religione Christiana imbuti molliorque erant, ultrò ut se darent Francis in arma contra Barbaros; eò confidentius bellum, quod pater cœperat, trans Albim adversus Sclavorum gentes, profecutus

cutus est. Dania, quo minus in præsens formidaretur, intestinis adhuc
dissidijs æstuabat, non tamen sine metu Saxoniae, ne sibi per concor-
diam reddita conspiratione Abotritorum, Sclavorum, aliarumque
gentium, ut infida Barbarorum sunt ingenia, Christianam religio-
nem divexarent, transitoque Albi flumine, Saxoniam irrumperent.
Quamobrem omnes circum limites sollicitè præmuniri iussit, alte-
roque mox imperij sui anno celebrem Paderbornæ Episcoporum ac
procerum populiq; Saxonici conventum habuit. Nec minori quàm
Carolus pater inter Saxones Imperatoriâ majestate conspectus est;
nam præter Bernardum Italiae, & Haraldum Caniae Reges, convenère
Saxonum & Orientalium Sclavorum primores legatique: accessere
& Danorum oratores pacem petunt; quod & conterminæ gentes
ac nationes per legatos suos flagitaverunt. Adeo totus jam Septen-
trio Paderbornam confluisse visus. Sed de his comitijs, & quæ in eis
sunt acta, ac de ceteris Ludovici rebus per Saxoniam gestis suis no-
bis narrandi locus erit in Hathumaro & Badurado Episcopis nostris.
Atque ita hæc Westfalicae historiam generatim pro tenuitate scri-
ptionis, uti Monumenta Paderbornensia nobis designarant, com-
plexi sumus; erunt amantes popularium suorum, qui & hæc ipsa
aliquando multò exactius, & quæ consequuntur res gestæ,
continente narrationis tela ad nostram usque
ætatem pertexturi sint.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

INDEX